Militære doktriner

– effektive styringsdokumenter eller teoretiske støvsamlere?

av Morten Andersen

Abstract

In the Western part of the world a military doctrine normally describes the basis for the military activity, gives guidelines for how the activity should be executed, and describes which functions and capacities the military must possess and master in order to meet the demands stated in the doctrine. To be acknowledged as functional and trustworthy, the doctrines at the different levels must have the same message, and there must be consistency between the written word and how the military operations are conducted. In this article I examine to what degree the joint thinking in the American joint doctrine governed the content in the U.S. Army and the U.S. Air Force operation doctrines before the Iraqi War in 2003, and to what degree the guidelines in the joint doctrine were followed while the military operations were executed.

I DAG FINNES det mye forskning på hvordan militære doktriner utvikles og hvilken overordnet funksjon de har. I dette har vi sett at tidligere godt forankrede rasjonalistiske syn og perspektiv har blitt utfordret av mer institusjonelle og kulturbaserte perspektiver. Ideelt sett skulle en tro at et lands doktriner styrer hvordan de militære styrkene tilnærmer seg militære operasjoner, hvordan disse styrkene utrustes, utdannes og trenes, og hvordan de militære operasjonene koordineres og ledes. Men er det slik i virkeligheten?

Doktriner i de fleste nasjoner i dag et av flere styringsdokumenter som sier noe om hvordan militærmakten skal innordnes, men hvilken funksjon de har, eller har tenkt å ha, vil imidlertid kunne variere fra nasjon til nasjon. Dette henger i første rekke sammen med hvilken oppgave militærmakten har for et lands sikkerhets- og forsvarspolitiske strategi, størrelsen på landets militære styrker, alliansetilhørighet o s v. Ut i fra forskningen på fagområdet kan en hevde at en militær doktrine i grovt sier noe om hvordan militærmakten skal utrustes og trenes, hvordan militære aktiviteter skal planlegges og ledes, eller hvordan den skal utvikles for å realisere et lands strategi. En som forfekter et slikt syn er dr Harald Høiback, som ut i fra en omfattende studie av militære doktriner hevder at doktriner enten er et verktøy for endring, ledelse eller trening, eller en kombinasjon av disse.[1]

Da lite er sagt om hvordan en skal gå frem for å finne ut hvilken *konkret* funksjon en militær doktrine har, vil jeg i denne artikkelen presentere en metode som muliggjør dette. I korte trekk består min analysemetode av tre deler: (1) å klarlegge hva en utvalgt overordnet doktrine sier om et spesifikt forhold (det jeg ønsker å undersøke), (2) å sjekke ut i hvilken grad det er samsvar mellom beskrivelsen i den overordnede doktrinen og tilsvarende doktriner på underordnet nivå, og (3) å avdekke om det er samsvar mellom det doktrinen beskriver og hvordan

militære operasjoner faktisk blir gjennomført, altså graden av samsvar mellom teori og praksis.

For å operasjonalisere denne fremgangsmåten vil jeg i denne artikkelen undersøke i hvilken grad det er samsvar mellom det den amerikanske fellesoperative doktrinen (JP 3-0) sier er sentrale elementer innenfor fellesoperasjoner, og hvordan dette overensstemmer med beskrivelsene i de tilsvarende operasjonsdoktrinene på underordnet nivå i U.S. Army (FM 3-0) og U.S. Air Force (AFDD 2-1). Hensikten med dette er å avdekke i hvilken grad den fellesoperative doktrinen er et verktøy for endring i henhold til Høibacks doktrinemodell. Deretter søker jeg, med utgangspunkt i et utvalgt empirisk materiale, å avdekke i hvilken grad det var samsvar mellom det doktrinen beskriver og hvordan Operation Iraqi Freedom (OIF) ble gjennomført i praksis. Altså i hvilken grad den fellesoperative doktrinen kan anses å være et verktøy for ledelse i Høibacks modell.

Da jeg søker å avdekke graden av samsvar mellom doktrinenes skrevne tekst og hvordan OIF ble gjennomført i praksis, er det kun endrings- og ledelsesperspektivene i Høibacks modell jeg behandler i denne artikkelen. Om doktrinen også kan anses å være et verktøy for læring har jeg lite empirisk grunnlag for å si noe om, og dette perspektivet vil derav ikke bli berørt.

Det er viktig å understreke at jeg med utgangspunkt i min begrensede empiriske undersøkelse ikke søker å fremvise allmenngyldige eller generaliserbare slutninger i forhold til hvilken funksjon mine tre utvalgte doktriner har. Til dette kreves det mer omfattende studier med eventuelt sammenfallende resultater. Min ambisjon er kun å fremvise en metode som kan benyttes for å avdekke eller anskueliggjøre en doktrines funksjon.

Jeg velger å undersøke doktrinene til U.S. Army og U.S. Air Force da disse hadde de mest fremtredende rollene i det amerikanske angrepet mot Bagdad, og fordi det er å forvente at det eksisterer et motstridende syn på hvordan fellesoperasjoner skal planlegges og gjennomføres i de to forsvarsgrenenes doktriner. Dette henger i første rekke sammen med at forsvarsgrenene i USA i årene etter Vietnamkrigen etablerte sterke og svært selvstendige fagmiljøer, som alle utviklet til dels egne syn på militærteori og hvordan krigføringen skal gjennomføres.

Det er allment kjent at den tradisjonelle luftmaktsteorien i U.S. Air Force langt på vei utviklet seg i en diametralt forskjellig retning fra U.S. Army i synet på hvordan bruken av den tunge ilden fra fly og andre luftbårne plattformer best utnyttes. Der tradisjonelle luftteoretikerne forfekter at luftmakten primært er et strategisk virkemiddel, og at luftinnsatsene derav primært skal nyttes for å bekjempe strategiske og operasjonelle mål på dypet, har U.S. Army tradisjonelt hevdet at flyinnsatser primært skal nyttes i en eller annen form for direkte støtte til en pågående eller planlagt bakkeoperasjon. Enkelte hevder sågar at dialogen mellom forsvarsgrenene i USA mer har vært preget av konkurranse enn konstruktivt samarbeid, da doktrinens målsetninger og innretninger langt på vei har vært grunnlag for budsjettildelinger.[2] Resultatet av dette kan være at forsvarsgrenenes doktriner i liten grad har latt seg integrere i et overordnet fellesskap, det vil si i en fellesoperativ (*Joint*) tankegang. Videre avgrenser jeg operasjonene i Irak i tid til perioden med regulær konvensjonell krigføring, altså fra midten av mars til den irakiske organiserte motstanden kollapset i midten av april 2003.

I artikkelens første del redegjør jeg kort for selve doktrinebegrepet og introduserer Harald Høibacks doktrinemodell. Deretter gjennomfører jeg en analyse av den amerikanske fellesoperative doktrinen og de til-

hørende operasjonsdoktrinene til U.S. Army og U.S. Air Force. Med utgangspunkt i denne tekstanalysen gjennomfører jeg deretter en studie av OIF frem til Bagdad var tatt. Artikkelen avsluttes med en konklusjon i forhold til artikkelens hensikt og forslag til videre forskning.

Hvordan kan militære doktriner studeres?

Som tidligere nevnt vil faktorer som et lands sikkerhets- og forsvarspolitiske strategi, størrelsen på landets militære styrker, alliansetilhørighet m m gi doktriner ulikt innhold, struktur og innretning. På denne bakgrunn vil det ikke uten videre være lett å identifisere de faktorer som synliggjør hva en doktrine er og hvordan den påvirker den militære organisasjonen.

Etter den kalde krigens slutt har militære doktriner og tilhørende doktrinestudier fått større og større fokus i den vestlige verden. Dette henger i første rekke sammen med at med bortfallet av «jernteppet» forsvant de tilhørende forsvarsplanene «ut med badevannet», mer eller mindre over natta, og det var i dette vakuumet at behovet for en militær doktrine gradvis vokste frem. Med dette ble også doktrinearbeid gjenstand for systematisk utvikling og granskning.

Selv om de fleste stater med en moderne militærmakt i dag tillemper ulike former for doktriner, er det ikke slik at det eksisterer en felles eller allmenngyldig sanksjonert definisjon av begrepet doktrine, eller hva en doktrine er, hvordan den skal utarbeides, hva den skal omfatte, og hvordan den skal anvendes av de militære styrkene. Om en studerer gjeldende forskning på fenomenet militære doktriner ser en raskt at det eksisterer flere ulike syn og meninger omkring dette, men en kan allikevel hevde at de ulike synene på en doktrines tilblivelse og funksjon i hovedsak kan grupperes i tre teoretiske perspektiver eller paradigmer; det rasjonalistiske, det konstruktivistiske og det institusjonelle.

Det rasjonelle perspektivet tar sitt utgangspunkt i at doktrinens form og innhold følger som et resultat av behovsprøvde objektive krav og belegg. Altså at doktriner kommer til gjennom en logisk analyse av de oppgavene militærmakten skal løse og det operasjonsmiljøet den skal løse oppgavene i – altså identifiserte funksjonelle behov og krav, og at slutningene fra dette arbeidet bestemmer hvilke rammer og prinsipper doktrinene skal bygges på. En som tydelig fremfører et slikt syn er Barry R Posen: «Military organizations that face the prospect of actual combat need a set of institutionalized principles about how to fight. Modern militaries call this set of priciples doctrine.»[3] Doktrinens innretning ligger således til grunn for hvordan de militære styrkene skal utrustes og trenes, og hvordan de skal opererere i ulike situasjoner. Det vil si at dersom politiske eller militære myndigheter ser at det er behov for å endre en doktrines innretning, som et resultat av en endret sikkerhetspolitisk situasjon med tilhørende justerte krav til de militære styrkene, vil dette igjen styre hvordan militærmakten utdannes, trenes og anvendes under oppdragsløsning.[4]

I det konstruktivistiske perspektivet fremholdes det at det er mer subjektive vurderinger og behov innenfor den militære organisasjonen som styrer hvordan doktrinen blir utformet og anvendes. I dette er det i første rekke kulturelle forhold som f. eks hvordan de militære styrkene ser på seg selv, hvordan de definerer sine tildelte oppgaver, og hvordan de ønsker å trene og opererere som påvirker doktrinens innretning. Altså er det organisasjonskulturens oppfatning og plikttroskap mot felles definert mål som i grad styrer doktrinen utforming. I tråd med dette hevder Jan Ångström og Jerker

Widén at: «Doctrine can be understood as religion – a set of beliefs».[5] I dette perspektivet kan en derav hevde at den militære ledelsen anvender doktrinen som et belegg eller «brekkstang» overfor politiske myndigheter i forhold til økonomiske tildelinger og operasjonstilnærminger.[6]

I det institusjonelle perspektivet vektlegges i større grad byråkratiske behov for styring og kontroll når en ser på hvordan doktriner blir til og hvordan de utformes. Det vil si at det er særinteresser innenfor ulike deler av det sivil og militære etablissementet, f eks sivil departementsledelse, ledelsen i en forsvarsgren, sentrale fagmiljøer, interesseorganisasjoner m. fl., som i stor grad bestemmer hvordan doktrinen utformes.[7] I et slikt perspektiv er prosessen med å utvikle en doktrine en kamp mellom ulike særinteresser, som alle ønsker sitt «fotavtrykk» i doktrinen og at doktrinen utvikles i en bestemt retning. Denne formen for byråkratisk maktkamp omtaler blant andre Graham Allison og Philip Zelikow som «Bureaucratic Politics and Behavior».[8] Resultatet av en slik prosess blir en form for sub-optimalisering, og at «kampen» medfører manglende funksjonell og rasjonell forankring.

Mitt bidrag med denne artikkelen, der jeg fremviser en metode for å avdekke graden av samsvar mellom doktrinenes skrevne tekst og hvordan militære operasjoner blir gjennomført i praksis, faller i så måte inn i det rasjonalistiske perspektivet på hvordan militære doktriner kommer til og blir utviklet. Men før jeg kan starte på dette arbeidet, ser jeg behovet for å ta selve doktrinebegrepet litt nærmere i ettersyn.

Begrepet *doktrine* har lange og dype røtter i teologien, hvor det betegner ulike former for læresetninger og instruksjoner. Begrepet tok veien over i den militære termologien på det sene 1800-tall, og siden første verdenskrig har *doktrine* vært en etablert bestanddel i det militære vokabular i vår del av verden.[9] Det er av forklarlige grunner ikke mulig å finne en allmenn definisjon av doktrinebegrepet. Dette henger sammen med at ulike nasjoner har ulike behov når det gjelder militærmaktens funksjon og innretning. Imidlertid er det noen sentrale fellestrekk i de aller fleste definisjoner. For det første inneholder de et element av autoritativ funksjon, det vil se at de søker å skissere overordnede, og noen ganger styrende, prinsipper eller læresetninger for hvordan militærmakten skal anvendes. Og for det andre at det må utvises en visst grad av skjønn når prinsippene kommer til utførelse.

I praksis innebærer dette at den militære innsatsen må avpasses i forhold til den politiske konteksten og tilhørende militære målsettinger. På denne måten frembringer doktrinen en offisiell og sanksjonert overbevisning om hva som fungerer i krig, og tilhørende terminologi som beskriver og forklarer hvordan militærmakten skal anvendes. Et slikt syn på doktrinedefinisjonen sammenfaller godt med hva amerikanerne kommuniserer i sin fellesoperative doktrine fra 2001: «It provides military guidance for use by the Armed Forces in preparing their appropriate plans. It is not the intent of this publication to restrict the authority of the JFC from organizing the force and executing the mission in a manner the JFC deems most appropriate to ensure unity of effort in the accomplishment of the overall mission».[10]

Videre er de fleste doktriner visjonære i sin innretning, det vil si at de sier noe om fremtidens trusselbilde, de sier noe om hvilke oppgaver militærmakten er tenkt å løse, og de anskueliggjør hvilke ressurser i form av mennesker, materiell og teknologi fremtidens utfordringer og oppgaver vil kreve. I dette søker doktrinene å berede grunnen for effektiv samhandling og koordinering,

gjennom å synliggjøre hva militærmakten tror det kan være lurt å gjøre eller forberede seg på for å lykkes. Gjennom dette blir doktrinens innretning styrende for anskaffelse av materiell og teknologi, metoder for trening og utdanning, og hvordan de militære styrkene skal tilnærme seg operasjoner. Av dette blir en doktrine institusjonaliserte antakelser om hva som virker i krig og militære operasjoner.[11]

Imidlertid er det i diskusjonene rundt synet på doktrinens autoritative funksjon at vi ofte finner de sterkeste motkreftene og kritiske røstene. Hvordan kan et så kaotisk og raskt skiftende fenomen som krig overhode styres med forhåndsskrevne doktriner? Hvordan kan en doktrine skissere overordnede og styrende prinsipper samtidig som den fremholder at disse ikke må ses på som en tvangstrøye? Utelukker ikke det ene det andre? Dilemmaet for doktrineskriverne blir derav hvordan beskrivelsen balanserer militærteori og tilhørende konsepter med den siste ervervede erfaring og kunnskap fra nylig gjennomførte operasjoner. Det vil si evnen til å dra ut essensen av det som av brukerne og operatørene blir ansett å være viktig i forhold til dagens realiteter. Om ikke vil doktrinen lett bli ansett for å være utdatert og "ute av synk" med virkeligheten. Eller som Harald Høiback hevder i boken *Krigens vitenskap*: «[...] enten blir de for styrende, og dermed irrelevante, eller så blir de for lite styrende, og dermed uinteressante».[12] Eller sagt på en annen måte: «[...] the challenge is to construct good doctrine that is prescriptive without being constrictive. If doctrine is constructed and construed so rigidly that initiative is destroyed, then its forcefulness will be channeled too narrowly […] ».[13]

Harald Høiback hevder vider at en doktrine må inneholde elementer av teori, kultur og autoritet for å kunne virke effektivt. Med teori mener han i denne sammenheng en kunnskap som må kunne formuleres i ord, slik at den kan anvendes i alle deler av den militære organisasjonen den skal virke i. Altså må doktrinen i tilstrekkelig grad forklare alle i organisasjonen hvorfor de fastsatte prinsippene virker, som en motkraft til alle andre realistiske alternativer. Om den ikke evner å forklare sine anbefalte læresetninger, vil doktrinen mer fremstå som et reglement eller instruks. På tilsvarende måte må en doktrine skrives med en klar tanke om hvilken kultur den er tenkt å virke i, det vil si hvem som skal anvende den.

For å belyse at en doktrine ikke nødvendigvis kan adopteres av en annen bruker, benytter Høiback eksemplet fra Yom-Kippur-krigen i 1973. I dette tilfellet hadde egypterne etter 20 år erfart at de ikke var i stand til å kopiere israelernes manøverorienterte krigføring, men at deres styrke heller lå i evnen til å føre en mer langvarig utmattelseskrig. I denne sammenheng skal det selvfølgelig nevnes at det kan oppstå et sprik mellom et lands offisielle doktrine, og det handlingsmønsteret som kulturens militære styrker utfører. Det siste elementet, autoritet, handler i korthet om at noen med tilstrekkelig makt og myndighet forteller hvilke vurderinger som skal gjelde i organisasjonen. Enkelte hevder derfor at om en doktrine ikke evner å forklare sitt budskap, at den ikke i nødvendig grad tar hensyn til de som skal anvende den, og den ikke har tilstrekkelig autoritativ tyngde utover det dens egne argumenter tilkjennegir, er den i en slik sammenheng ingen doktrine.[14]

Det er enkelte som hevder at om en ikke utformer en formell doktrine for et lands militære styrker, er det stor fare for at det er andre og mer ubestemmelige mekanismer som bestemmer hvordan og hva militærmakten tenker og gjør. Dersom en f eks i for stor grad lar nylige erfarte antagelser om hva som virker i krig få lov til å styre tenkningen i den militære organisasjonen, er det ikke

bare en overhengende fare for at en mister kontrollen over hva som virker i krig, men også hvorfor de antar dette. Resultatet kan da bli, slik Pope-Hennessy sier det: «[…] Instead of a General Staff doctrine, held in common with comrades and chiefs, each commander will have his own doctrine».[15] Allikevel er det ikke slik at doktrinen skal fortelle den militære sjefen hva han skal gjøre, men heller hjelpe han med å avgjøre hvordan han skal gjøre det. «[…] doctrine doesn't tell the commander what to do, it tells him how to do what he wants to do».[16] Av dette kan det hevdes at doktrinen blir som språket; det kan enkelte ganger virke hemmende, men uten en slik felles evne til kommunikasjon blir det vanskelig å være kreativ i samvirke med andre.[17]

Hvilken funksjon spiller så doktrinen? Høiback gjør et forsøk på å klargjøre dette gjennom å fremstille doktrinens tre bestanddeler i en enkelt modell; Høibacks doktrinetriangel.

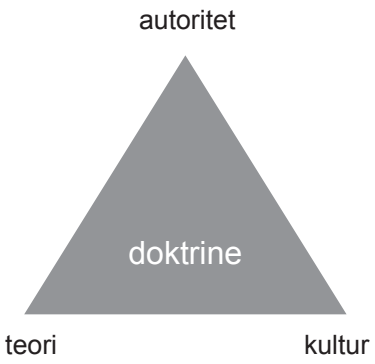

Figur: Doktrinetriangelen[18]

Som modellen viser utgjør de tre hjørnene doktrinens tre bestanddeler, og avhengig av hvordan en velger å vektlegge disse tre hjørnene kan doktrinen utformes for å fylle ulike funksjoner. Om en vektlegger autoritativ teori; det vil si å kommunisere klart hva en anser er mest hensiktsmessig å gjøre i krig, og hvilke tilhørende prinsipper en bør søke å etterleve, vil doktrinen kunne fungere som et koordinering- og ledelsesverktøy. Om en derimot velger å legge større vekt på å forklare teorien som ligger til grunn for den skisserte operasjonstilnærmingen, og den kulturen som kjennetegner organisasjonen, vil doktrinen kunne virke som et viktig utdanningsverktøy for organisasjonens nye medlemmer – en søker altså å synliggjøre hva organisasjonen tror på og hva organisasjonen er. Og avslutningsvis, om en i større grad velger å vektlegge den autoritative siden, gjennom å tydelig kommunisere hvilken kultur en ønsker skal gjennomsyre organisasjonen, vil doktrinen i sterkere grad kunne fungere som et endringsverktøy.[19]

For å sammenstille doktrinens ulike funksjoner, fremstiller Høiback sammenhengen mellom disse bestanddelene i en utvidet modell; doktrinetriangelens utfallsrom.

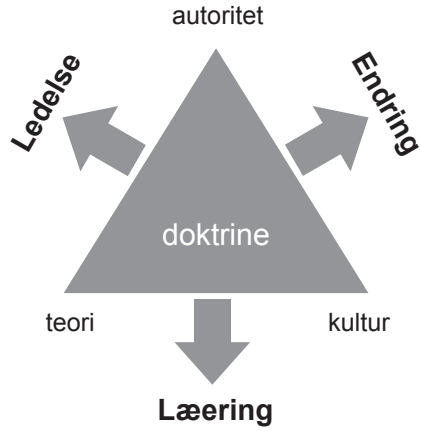

Figur: Doktrinetriangelens utfallsrom[20]

Kort oppsummert ser vi at ulike nasjoner kan vektlegge de tre hjørnene på forskjellig måte, og derav utvikle ulike doktrinetradisjoner. Er doktrinen utformet for en forsvarsorganisasjon som kun har som oppgave å forsvare

eget territorium, eller er doktrinen ment å være samlende for en militær ekspedisjonsstyrke? Slike generelle spørsmål er selvfølgelig av interessante, men for det videre arbeidet med denne artikkelen vil spørsmålet om hvilken doktrineinnretning og tradisjon som lå til grunn for mine tre utvalgte amerikanske doktriner stå sentralt. Var doktrinene først og fremst utviklet for å gi styringskraft for hvordan de amerikanske militære styrkene skulle gjennomføre fellesoperasjoner, eller var de mer utformet for å sikre at de ulike forsvarsgrenene utviklet sine kapabiliteter og kapasiteter i ønsket retning? Og vil det fremkomme ulike svar på disse spørsmålene om vi ser på den overordnede fellesoperative doktrinen og de to underordnede forsvarsgrensvise doktrinene?

I tillegg er det verdt å merke seg at den militære organisasjonen normalt opererer med doktriner for de ulike krigføringsnivåene,[21] og innenfor de ulike forsvarsgrenene og funksjonsområdene.[22] I praksis innebærer dette at doktrinene inngår i et doktrinehierarki, der doktriner på et overordnet nivå normalt styrer innholdet og innretningen av en doktrine på et underordnet nivå. Det vil si at en overordnet doktrine er autoritativ[23] og har presedens,[24] altså at endringer i en overordnet doktrine legger føringer for tilsvarende endringer og oppdateringer i en underordnet doktrine.

En analyse av Doctrine for Joint Operations – Joint Publication 3-0

Som jeg nevnte innledningsvis er det ikke enkelt å bestemme en doktrines funksjon ut i fra dens innhold, struktur og innretning. Derfor blir første steg i min metodiske tilnærming å identifisere funksjonelle analysefaktorer i den fellesoperative doktrinen, d v s empiriske indikatorer som beskriver fenomenet fellesoperasjoner. Utvalget av disse indikatorene er selektive, og er de som jeg anser best belyser artikkelens hensikt og målsetting. I dette fokuserer jeg på kritiske forhold i det som inngår i JP 3-0s utledning av begrepet fellesoperasjoner, og på forhold der de to forsvarsgrenene kan ha motstående interesser og hvor samordningsproblematikk mellom de to forsvarsgrenene under gjennomføringen av fellesoperasjoner tydeligst fremkommer.

Det er verdt å merke seg at jeg gjennom valget av kun tre indikatorer prioriterer dybde fremfor bredde, da disse tre muliggjøre en mer detaljert gjennomgang enn flere indikatorer som ville gitt et større overordnet innsyn. Det er i tillegg viktig å understreke at jeg i dette arbeidet ikke har som mål å finne frem til en objektiv og samlende definisjon av begrepet fellesoperasjoner, men at jeg hele tiden forholder meg til den beskrivelsen som fremkommer i den fellesoperative doktrinen.

I sitt forord til *Doctrine for Joint Operations – Joint Publication 3-0*, som er datert 10. september 2001, gir general Henry H. Shelton sitt syn på doktrinens oppgave og betydning, og hvordan den skal anvendes av de amerikanske væpnede styrker. Det er verdt å merke seg hans tydelige fokusering på at denne doktrinen er det sentrale utgangspunktet og ledestjernen for hvordan de amerikanske militære styrkene skal bli i stand til å gjennomføre militære fellesoperasjoner. For å underbygge dette bruker han sterke ord som *core* og *fight as a joint team*. Videre fremkommer det av hans forord at denne doktrinen har presedens, det vil se har høyest rang, i forhold til andre doktriner som beskriver hvordan felles-, integrerte og multinasjonale operasjoner skal planlegges og gjennomføres. Et annet viktig aspekt er at doktrinen ikke bare gir føringer for

hvordan fellesoperasjoner skal planlegges og gjennomføres i dag, men den skal også være visjonær og fremtidsrettet i forhold til hvordan de amerikanske styrkene skal bli i stand til å møte ukjente utfordringer i fremtiden. Av dette kan en tolke at doktrinen er tenkt å være et "levende" dokument, som med jevne mellomrom må oppdateres for å møte endrede forutsetninger og nye operasjonskonsept.

General Sheltons syn på doktrinens betydning og plass i det amerikanske doktrinehierarkiet blir bekreftet i doktrinens innledning. Under overskriften *Scope* slås det fast at doktrinen er grunnsteinen for alle dokument som omhandler temaet fellesoperasjoner, og at de grunnleggende prinsipper som her omtales skal legges til grunn for hvordan de amerikanske væpnede styrkene skal utføre felles og multinasjonale operasjoner. Videre blir det slått fast under overskriften *Purpose* at doktrinen gir retningslinjer for hvordan de væpnede styrkene skal utforme sine planer og tilnærme seg operasjoner, men at den allikevel ikke er å betrakte som en regelbok. Den gir dermed åpning for at Joint Force Commander (JFC) kan organisere og gjennomføre operasjoner slik han finner det best ut i fra den gitte situasjonen og sitt oppdrag. Et annet viktig budskap som fremkommer under overskriften *Application*, er at de prinsipper og retningslinjer som beskrives i doktrinen skal legges til grunn når avdelinger fra en forsvarsgren blir underlagt eller støtter en annen forsvarsgren. I tillegg forsterkes ytterligere budskapet om at doktrinens innhold har presedens i forhold til de øvrige doktrinene i hierarkiet.[25] I praksis betyr dette at den enkelte forsvarsgren må innarbeide denne doktrinens prinsipper og retningslinjer i sine doktriner, slik at de blir i stand til å forstå og gjennomføre fellesoperasjoner ut i fra et felles teoretisk utgangspunkt.[26]

Doktrinen tar sitt utgangspunkt i den moderne krigens natur og de strategiske behov nasjonen har. Derfor bygger den på en balansert blanding av militærteori og praktiske erfaringer. Målsettingen er å gi JFC et bredt sett av handlingsalternativ i hele spektre av dagens konflikter. Doktrinen legger til grunn tankene om å oppnå økte effekter gjennom teamarbeid og forente målsettinger, og gjennom synkronisering og integrasjon av de militære operasjonene i tid, rom og hensikt. Videre hevder den at den teknologiske utviklingen øker tempo, den dødelige effekten og omfanget av militære operasjoner. Den fellesoperative doktrinen skal derfor være så fleksibel at den evner å ta inn over seg teknologiske utviklinger, og raskt kunne integrere nye utprøvde krigføringskonsepter som vil gi de amerikanske styrkene et fortrinn i forhold til sine potensielle motstandere. I tillegg skal teknologiske sårbarheter identifiseres og om nødvendig beskyttes. Selv om mange av dagens konflikter tar form av tradisjonell konvensjonell krig, må JFC utvikle styrker med rett organisering og tilstrekkelig fleksibilitet for å møte den voksende asymmetriske trusselen.[27]

Videre sier doktrinen at JFC er autorisert til å tildele oppdrag, omprioritere innsatser og pålegge koordineringer mellom sine underlagte sjefer. I dette arbeidet skal JFC søke å la de forsvarsgrensvise taktiske og operative enhetene få operere mest mulig som organiske enheter. Intensjonen er å møte JFCs behov samtidig som de forsvarsgrensvise enhetene beholder sin integritet. Doktrinen definerer fellesoperative styrker (Joint Forces) som unikt designet, sammensatt av behovsspesifikke enheter fra to eller flere forsvarsgrener, og under kommando av en JFC med en fellesoperativ stab (Joint Staff). Disse fellesoperative styrkene innbefatter operative kommandoer, spesifiserte underordnede kommandoer og

fellesoperative stridsgrupper, benevnt som Joint Task Forces (JTF).[28]

Doktrinen fremholder at overlegenhet i alle dimensjoner (Dimensional Superiority) er den samlede effekten av det å beherske luft-, land-, sjø-, rom-, elektromagnetisk- og informasjonsdomenet. Gjennom dette vil egne styrker kunne gjennomføre fellesoperasjoner uten at motstanderen kan gjennomføre effektive mottiltak. For å oppnå dette må JFC og alle hans tilgjengelige styrker ta initiativet fra første stund. Normalt vil JFCs innledende operasjoner ha til hensikt å etablere overlegenhet i luften og på havet. Så snart luftoverlegenhet er oppnådd vil egne styrker kunne gjennomføre operasjoner uten fare for å bli påvirket av fly- eller missilangrep fra motstanderen. På tilsvarende måte vil overlegenhet på havet tillate hurtig tilførsel av personell, materiell og forsyninger. Videre sier doktrinen at det å beherske rommet, det elektromagnetiske domenet og informasjonsdomenet også er viktige elementer for å lykkes med gjennomføringen av en fellesoperasjon. Gjennom å beherske rommet får JFC ubegrenset tilgang til kommunikasjons-, vær- og etterretningssatellitter, og samtidig som en enerett på det elektromagnetiske domenet og informasjonsdomenet vil muliggjøre reduksjon av motstandens C2 og informasjonsoperasjoner. I sum vil alt dette øke JFCs evne til å forstå motstandens intensjoner, hans kapasiteter og handlinger, samtidig som det vil gi han mulighet til å påvirke befolkningens holdninger og forståelse av de pågående operasjoner.[29]

For å oppnå utholdenhet i de pågående operasjoner skal JFC søke å føre operasjonene i hele operasjonsområdets fulle bredde og dyp. Dette innebærer å benytte alle tilgjengelige fly-, bakke-, sjø-, rom- og spesialstyrker meste mulig samtidig, men med nøye gjennomtenkte kommando- og støtteforhold for å skape effektiv utnyttelse. Selv om prioritetene mellom de ulike komponentene vil endres i takt med stridens gang, vil enkelte funksjoner som strategisk angrep, avskjæring på dypet og PSYOPS være kontinuerlige aktiviteter. Gjennom dette skal motstanderens moral og fysiske samhold gradvis svekkes, og motstanderen bringes således nærmere sitt kulminasjonspunkt.[30]

Videre avsetter doktrinen mye plass på å forklare forholdet mellom lineære og ikke-lineære operasjoner (Linear and Nonlinear Operations). I takt med den teknologiske og doktrinelle utviklingen hevder doktrinen at de konvensjonelle styrkenes evne til å gjennomføre ikke-lineære operasjoner har økt i betydelig grad. Mer effektiv våpenvirkning, høyere tempo og operasjoner over et større dyp er resultatet av denne utviklingen. Lineær krigføring innebærer å føre operasjoner langs fastsatte operasjonslinjer og med klart definerte fremre linjer for egne styrker. Fokus i denne formen for krigføring ligger på å opprettholde landstyrkens posisjon i forhold til andre egne styrker. Med denne styrken som utgangspunkt kan egen sikkerhet forsterkes og sammendragning av kampkraft gjennomføres. I lineære krigføring blir sikring av bakre områder og egne forsyningslinjer prioritert høyt. Ikke-lineær krigføring innebærer imidlertid å gjennomføre parallelt pågående operasjoner langs mangesidige operasjonslinjer fra utvalgte baser. I denne formen for krigføring orienterer styrkene i forhold til sine fastsatte mål, og mindre i forhold til andre egne styrker. For å oppnå beskyttelse fokuserer disse selvstendige styrkene mer på situasjonsforståelse, mobilitet og egen handlingsfrihet enn styrkekonsentrasjon. Derfor blir C4I, mobilitet og innovative logistikkmetoder avgjørende for å lykkes med denne formen for krigføring.[31]

Et ytterligere forhold som doktrinen fremholder er manøver. I henhold til doktrinen er den overordnede hensikten med manøve-

ren å sette sin motstander i en ufordelaktig posisjon. Derfor skal manøveren til egne luft-, land og sjøstyrker alltid søke å bryte motstanderens vilje til fortsatt kamp, og gjennom fleksible innsatser knekke hans styrkers moral og evne til å føre striden med effektive og koordinerte enheter. Dette innebærer kontroll på befolkningen, territoriet, viktige havområder og luftrom. Den fysiske kontrollen og ødeleggelsen søker i så måte å oppnå en psykologisk effekt hos motstanderen.

Doktrinen hevder videre at de fellesoperative styrkenes evne til å manøvrere i forhold til motstanderens tyngdepunkter vil være avgjørende for utfallet av en kampanje eller større operasjoner. Manøver er i denne sammenheng midlet for å kraftsamle egen kampkraft mot identifiserte avgjørende punkter, for derigjennom å skape overraskelse, handlingslammelse og fysisk slagkraft. I tillegg vil den kunne forhindre virkninger av motstanderens innsatser med presisjonsstyrte våpen. For å oppnå vellykkede manøvrer kreves ikke bare ild og bevegelse, men også tempo og allsidighet.

På strategisk nivå innebærer manøver innsetting og posisjonering av styrker for tidlig å kunne igangsette kampanjer eller større operasjoner, mens operasjonell manøver er de tiltak som JFC iverksetter for at taktiske slag kan gjennomføres på rett tid og sted. Dette innebærer normalt forflytninger av større styrker og deres logistikk fra utgangsgruppering frem til posisjoner hvorfra de er innenfor rekkevidde av de fastsatte operasjonelle målene. Alt av styrkeforflytninger innenfor det definerte operasjonsområdet benevnes normalt som taktiske manøvrer.[32]

Et annet sentralt element i doktrinens redegjørelse er den fellesoperative styrkens evne til å gjennomføre interdiction.[33] Gjennom å distrahere, splitte, forsinke eller ødelegge motstanderens bakkestyrker hevder doktrinen at interdiction er et av JFCs viktigste verktøy. I dette arbeidet er luftkomponentsjefen (JFACC) den støttede sjef, og ansvarlig overfor JFC for all air interdiction innenfor hele JOA. De andre komponentsjefene er understøttende sjefer til JFACC, men ansvarer samtidig for all interdiction innenfor eget tildelt operasjonsområde. Interdiction kan gjennomføres av ulike enheter i den fellesoperative styrken, og få effekter både på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Luft-, land-, sjø- og spesialstyrker kan alle gjennomføre interdiction som integrerte deler i deres større og overordnede oppdrag.[34]

For å belyse kompleksiteten i gjennomføringen av en fellesoperasjon fremhever doktrinen videre hvor viktig det er for JFC å synkronisere og/eller integrere manøver og interdiction. Dette hevder doktrinen er et av de mest dynamiske konseptene som JFC rår over. Manøver og interdiction skal i denne sammenheng ikke betraktes som separate operasjoner mot en definert motstander, men heller som komplementære operasjoner utformet for å oppnå JFCs mål med kampanjen. Gjennom å integrere og synkronisere manøver og interdiction kan JFC skape et uoverkommelig dilemma for motstanderen. Dersom motstanderen forsøker å forhindre manøveren vil hans styrker bli påført store tap som et resultat av interdiction-operasjoner. På tilsvarende måte vil hans forsøk på å minske tapene av interdiction-operasjoner redusere hans evne til å motsette seg manøveren. På denne måten vil en synkronisering og integrering skape synergi av JFCs innsatser, og derigjennom optimalisere styrkeforholdene på operasjonelt nivå.

Interdiction langt inne på dypet av motstanderen kan umiddelbart få strategiske og operasjonelle effekter, men anvendelse av ressurser til dette kan i sin tur forsinke innsatser med land- og sjøstyrker. Derfor må JFC nøye avveie fordeler og ulemper med

denne typen av operasjoner gjennom hele kampanjen. For å unngå Blue-on-Blue, d v s bli et offer for egen ildgivning, og samtidig skape forutsetninger for effektiv utnyttelse av tildelte ressurser, må en støttet sjef alltid formulere en tydelig intensjon for sammenhengen mellom manøver og interdiction innenfor sitt tildelte operasjonsområde. Hva han ønsker å oppnå med de ulike innsatsene vil deretter være styrende for hvordan de understøttende sjefene planlegger og gjennomfører sine operasjoner for å hjelpe han i å oppnå målsettingene. Under alle faser av kampanjen må JFC være oppmerksom på, og om nødvendig, prioritere de forhold som direkte påvirker hans styrkers mulighet for å manøvrere.[35]

Kort oppsummert ser vi at JP 3-0 et svært omfattende dokument, som omhandler alt fra amerikansk nasjonal sikkerhetsstrategi til hvordan å lykkes med militære innsatser i MOOTW (Military Operations Other Than War). Etter å ha studert teksten er det imidlertid tydelig at doktrinen tar et kraftig oppgjør med den tilnærmingen som lå til grunn for krigføring i 1991. Det vil si bort fra tankene om separering og synkronisering av de forsvarsgrensvise innsatsene, og over til en tilnærming som vektlegger tett integrering og helhetlig tenkning for å skape forbedret fellesoperativ synergi. Allikevel er det ikke ut i fra doktrinens struktur og innhold umiddelbart enkelt å identifisere om noen elementer under gjennomføring av kampanjer eller operasjoner er sett på som viktigere eller har høyere prioritet enn andre.

For å skape et riktig utvalg av indikatorer for min påfølgende analyse velger jeg derfor å gå tilbake artikkelens utgangspunkt, som er å undersøke hvilken funksjon doktriner kan ha for militærmaktens teoretiske innretning og hvordan den gjennomfører sine operasjoner. På denne bakgrunn har jeg kommet frem til følgende tre empiriske indikatorer:

1) Overlegenhet i alle dimensjoner

Dette er nok den faktoren som best illustrerer den fellesoperative tankegangen, da dette krever at JFC og hans underlagte sjefer samordner sine innsatser i tid, rom og hensikt. Uten en slik samordning kan innsatser i en dimensjon ha begrenset effekt på det endelige utfallet, da kompleksiteten i dagens militære operasjoner i forhold til å bryte motstanderens motstandsvilje ofte krever koordinerte flerdimensjonale innsatser.

2) Synkronisering og/eller integrering av manøver og interdiction

Denne faktoren er også med på å fremvise kompleksiteten og utfordringene ved gjennomføringen av fellesoperasjoner. For å oppnå full utnyttelse av alle tilgjengelige ressurser, og derigjennom øke effekten av egne innsatser, krever dagens militære operasjoner større grad av samordning og integrering enn synkronisering og segregering. Etter min mening er det et klart skille mellom synkronisering og integrering. Med det første forstås arrangering av militære innsatser i tid, rom og hensikt, mens det andre relaterer seg til arrangering av innsatser for å skape en samhandlende militær styrke som ivaretar helheten i operasjonen. Selv om synkronisering i sin enkleste form handler om å skille ulike styrker i tid og rom for å unngå Blue-on-Blue, vil det i de fleste situasjoner være ønskelig med mer samordning og integrering for å utnytte JFCs til tider begrensede ressurser. Synkronisering foregår mest nedenfra og opp, mens integrering starter med en samordnet plan på toppen som binder sammen aktiviteter nedover på alle nivå i organisasjonen. Synkroniseringen blir av dette et godt middel for å samordne taktiske aktiviteter på bakken, mens integreringen mer fremstår som et middel for å samordne innsatser på det operasjonelle nivå. Derfor vil det trolig

alltid være motstridende interesser på dette området mellom spesielt landkomponenten og luftkomponenten, både når det gjelder doktrinelle innretningen og under gjennomføring av en fellesoperasjon.

3) Lineære og ikke-lineære operasjoner

Som jeg beskrev tidligere har den teknologiske og doktrinelle utviklingen av de konvensjonelle styrkenes evne til å gjennomføre ikke-lineære operasjoner økt betydelig de siste årene. Mer effektiv våpenvirkning, høyere tempo og operasjoner over et større dyp er resultatet av dette. På et slikt stridsfelt er det ikke mulig å kun tenke endimensjonalt, noe som i stor grad har vært vanlig innenfor landstridskreftene. På tilsvarende måte har luftstridskreftene tradisjonelt ønsket å gjennomføre operasjoner i et mer dynamisk operasjonsområde, der flystyrkene kan operere mest mulig fritt i forhold til egne bakkestyrker. Det er først i de tilfeller der de støtter pågående bakkeoperasjoner at de må ta spesielle hensyn til definerte linjer og synlige grenser i forhold til egne bakkestyrker. På denne bakgrunn er også denne indikatoren interessant når en skal undersøke doktrinenes innretning, da den kan påvise områder hvor de to forsvarsgrenene kan ha motstridende interesser.

Militære doktriner – et verktøy for endring?

Etter gjennomgangen av den fellesoperative doktrinen er neste steg i min metodiske tilnærming å gjennomføre en tilsvarende kvalitativ tekstanalyse av de to underordnede doktrinene, men nå vil fokuset være å undersøke i hvilken grad innholdet i de tre doktrinene samsvarer. Målet med denne delen av studien er å identifisere hvilke likheter og ulikheter som eksisterer mellom de tre doktrinene, og om jeg gjennom analysen kan fastslå i hvilken grad den fellesoperative doktrinen kan anses å ha vært et verktøy for endring i forhold til innholdet i de to forsvarsgrensvise doktrinene. Ut i fra doktrinehierarkiet og tanken om at en overordnet doktrine skal være autoritativ og ha presedens i forhold til innholdet i en underordnet doktrine, er det å forvente at det teoretiske innholdet i de to forsvarsgrensvise doktrinene i stor grad samsvarer med innholdet i den fellesoperative doktrinen. Men er det slik?

U.S. Army's operasjonsdoktrine FM 3-0

Når en starter å lese hærdoktrinen ser en raskt at det er flere forhold som skiller denne fra den fellesoperative doktrinen. For det første er strukturen og innholdsfortegnelsen annerledes oppbygd. Av dette blir den sammenlignende analysen noe mer omfattende, da mine utvalgte empiriske indikatorer behandles på flere ulike steder i doktrinen. For det andre fokuserer doktrinen klart mer på det taktiske nivå enn på det operasjonelle. Der den fellesoperative doktrinen tar sitt utgangspunkt i JFC, legger hærdoktrinen naturlig nok sitt hovedfokus på Land Component Commander (LCC).[36] Dette innebærer imidlertid ikke at det operasjonelle nivået og gjennomføring av fellesoperasjoner ikke behandles, men at beskrivelsen tar sitt utgangspunkt i landkomponentens rolle som del av en fellesoperativ styrke. Det er også verdt å merke seg at denne doktrinen er datert 14. juni 2001, noe som betyr at den er utgitt bare uker før den fellesoperative doktrinen. En skal også merke seg at selv om FM 3-0 ikke direkte henviser til JP 3-0, er det på flere steder i doktrinen henvisninger til andre dokumenter i JP 3-serien.[37]

I sitt forord fremholder hærsjefen, general Shinseki, at doktrinen er autoritativ i forhold til U.S. Army's øvrige doktriner, og at dens innhold og prinsipper skal ligge til grunn for hvordan U.S. Army trener sine avdelinger, utdanner sine ledere og hvordan den gjennomfører operasjoner.[38] I tillegg fremholder doktrinen at om det oppstår konflikt mellom innholdet i FM 3-0 og JP 3-0, er det den fellesoperative doktrinen som har presedens. Disse forholdene utdypes ytterligere i et etterfølgende kapittel 'Doctrine and the Army'. Her understrekes ytterligere doktrinens autoritative funksjon, samtidig som det poengteres at den ikke skal anses eller benyttes som en oppslagsbok.[39]

Doktrinen definerer fellesoperasjoner til å være militære innsatser som blir gjennomført av styrker fra to eller flere forsvarsgrener under en operasjonell ledelse. Landoperasjoner og fellesoperasjoner er gjensidig avhengig av hverandre, og landoperasjoner i sin natur er tilpasset fellesoperasjoner. Effektiv integrering krever ikke felles kommando på alle nivå, men krever en forståelse for hvordan en oppnår synergi med fellesoperative styrker på alle kommandonivå. Det er kombinasjonen av mangesidige og ulike fellesoperative kapasiteter som tilsammen gjør at den militære slagkraften blir sterkere enn summen av de enkelte delene.[40]

Under punktet 'The Unified Action Dimension' beskriver doktrinen hvordan landstyrkene, som del av en integrert og interoperabel fellesoperative styrke, oppnår overlegenhet i ulike dimensjoner. For å oppnå ønsket om overlegenhet i alle dimensjoner synkronisere JFC innsatsene fra de ulike komponentene, og skaper forutsetninger for at de ulike styrkene oppnår sine målsettinger.[41]

I denne sammenheng fremhever doktrinen at landstyrkene fortsatt er den sentrale aktør i alle typer av militære konflikter, og at det derfor er avgjørende å oppnå overlegenhet på bakken. For å oppnå en avgjørelse må motstanderens styrker i de aller fleste tilfeller ødelegges eller bekjempes, og landområder besettes for å svekke hans effektivitet og vilje til fortsatt motstand. Landoperasjoner omfatter kontinuerlig kontakt med motstanderens stryker innenfor tildelt operasjonsområde, og innebærer parallelle og sekvensielle innsatser for å ta kontroll på viktig terreng. Dette krever en kombinasjon av manøver, ild og andre nødvendige elementer inntil motstanderen er beseiret eller ødelagt.[42]

Videre fokuserer doktrinen på viktigheten av å oppnå overlegenhet i informasjonsdomenet. I henhold til doktrinen gjennomføres dagens militære operasjoner i et miljø der flyten av informasjon til stor del ligger utenfor militær kontroll. Samtlige statlige og ikkestatlige aktører utnytter dette miljøet for å samle, behandle og spre sin informasjon. Gjennom media påvirkes befolkningsopinionen av realtidsrapporteringer, og denne vil i mange tilfeller kunne endre synet på konfliktens legitimitet. Gjennom god synkronisering av etterretninger, overvåkning og rekognosering (ISR), informasjonshåndtering (IM) og informasjonsoperasjoner (IO), oppnår egne styrker en operativ fordel som kan utnyttes for å ta og holde initiativet. Effektive ISR- og IM-operasjoner muliggjør identifisering og innsamling av den informasjonen som de operative sjefene har behov for, og deretter fordeler den til de som har behov for den. Overlegenhet i informasjonsdimensjonen gir JFC og hans underlagte sjefer mulighet for å motta kvalitativ og tidsriktig informasjon, noe som i sin tur muliggjør bedre beslutninger og hurtigere handlinger enn sin motstander. Gjennom hurtig fordeling av nåtidsinformasjon mellom alle involverte enheter muliggjøres synkronisering, og underordnede sjefer får mulighet til å utøve initiativ.[43]

Det siste forholdet som doktrinen behandler i denne sammenhengen er overlegenhet i

teknologidimensjonen. I alle moderne operasjon må de amerikanske styrkene forvente at motstanderen besitter en viss mengde av avanserte våpen. Dette kan innbefatte alt fra Internett til masseødeleggelsesvåpen (WMD), i tillegg til informasjonsbasert teknologi og kapasiteter som satellittinformasjon, nattkapasitet og ulike typer av presisjonsvåpen. Disse kan alene eller samlet å utgjøre en form for asymmetrisk trussel, noe som må være dimensjonerende for gjennomføringen av 'Intelligence Preparation of the Battle Space' (IPB).[44]

U.S. Army's doktrine behandler temaet synkronisering og/eller integrering av manøver og interdiction på flere ulike steder. Elementer av dette beskrives første gang under punktet *Consideration for Unified Action*, der doktrinen først og fremst redegjør for samordning mellom målvalg (Targeting), koordinering av tung ildstøtte, og luft- og rakettforsvar. For å skape effektiv ressursutnytting involverer JFC de ulike komponentene i targeting-prosessen. Gjennom å utarbeide felles retningslinjer for fastsetting av mål, kontinuerlig oppdatere den felles utarbeidede mållisten, og fordele tilgjengelig målinformasjon, skaper JFC innsikt og forutsetninger for effektiv utnyttelse av ISTAR og bekjempningssystemer på alle krigføringsnivå. Innenfor sitt tildelte AOR fastsetter JFC egne operasjonsområder (AO) for sine underordnede sjefer. I dette området blir den operasjonelle sjefen understøttet sjef, og ansvarer for å synkronisere all manøver, ild og interdiction-operasjoner. Dette innebærer at han kontinuerlig må prioritere mål i forhold til hvilke effekter som skal oppnås og tidspunkt for bekjempning. I denne sammenheng er det å skape samordning og synergi mellom de ulike operasjonsområdene en stor utfordring for JFC. I sin søken etter å oppnå maksimal utnyttelse av tilgjengelige ressurser må han derfor prioritere mellom parallelt pågående operasjoner, og samtidig gi nødvendige retningslinjer for koordinering mellom operative sjefer på bakken og de som understøtter operasjoner i hele AOR. Eksempel på dette kan være innsatser med fly mot mål som ligger innenfor en landoperativ sjefs operasjonsområde.[45]

Videre fremhever doktrinen at alle operative landstyrkesjefer til enhver tid må være klar over det store potensialet som ligger i å synkronisere manøver med interdictionoperasjoner. Derfor er det viktig at de forstår sammenhengen mellom operasjoner i eget operasjonsområde og de fellesoperasjoner som foregår utenfor. Gjennom å foreslå kombinasjoner av manøver og interdiction i og utenfor eget operasjonsområde er de med på å skape et voksende dilemma for motstanderen. Landoperative sjefer må også forstå den store operative rekkevidden og den fleksibilitet som enhetlige luftinnsatser har. Derfor må de være forberedt på å understøtte luftkomponentens air interdiction utenfor eget operasjonsområde med egne kapasiteter som har operativ rekkevidde.[46]

Doktrinen hevder videre at integrering av felles tung ildgivning forutsetter en innarbeidet forståelse og etterlevelse av fastsatte kontrolltiltak for manøver og ildkoordineringstiltak (FSCM). For eksempel skal alle luftinnsatser innenfor FSCL, både nærstøtte (Close Air Support) og Air Interdiction, være under kontroll og direkte ledelse av Forward Air Controller (FAC) eller Tactical Air Control Parties (TACP) for å sikre nødvendig sikkerhetsavstander fra målet til egne enheter.[47]

I doktrinen fastslås det at manøver og ild er to vesentlig fremgangsfaktorer for å lykkes under gjennomføringen av landoperasjoner. Gjennom manøver skal egne styrker søke å unngå motstanderens mest potente styrker i ugunstige situasjoner, og heller engasjere disse på tidspunkter og steder som gir egne relative fordeler. På denne måten skaper og

blottlegger manøveren motstanderens sårbarheter for bekjempning med egne målrettede innsatser. I dagens militære operasjoner har presisjonsvåpen stor betydning for den operasjonelle og taktiske manøveren, da de gjennom sin treffsikkerhet tillater selektiv målbekjempelse. På denne måten unngår JFC å bruke mye tid og store innsatser av fly og indirekte ild for å forme stridsfeltet. Uten lang tids forutgående forbekjempning av motstanderens posisjoner kan JFC hurtigere iverksette avgjørende landoperasjoner, og gjennom dette hindrer han at motstanderen får mulighet til å reorganisere og ta initiativet. Derfor er det avgjørende viktig at JFC nøye balanserer formingsoperasjoner i forhold til hva som er nødvendig for å lykkes med sine påfølgende avgjørende operasjoner.[48]

Temaet lineære og ikke-lineære operasjoner blir beskrevet på flere steder i hærdoktrinen. Første gang det blir behandlet er under punktet om operasjonsdesign, hvor begrepet innledningsvis defineres. Her fremkommer det at ikke-lineære operasjoner i dag er mer vanlig en lineære, og at disse kan forekomme i alle typer av militære operasjoner. I ikke-lineære operasjoner manøvrerer avdelinger mer eller mindre fritt innenfor AO, og orienterer etter tildelte og identifiserte mål i stedet for grenser og andre egne styrkers posisjoner. I tillegg fokuseres ikke-lineære operasjoner rundt mangesidige avgjørende punkter som, om de blir oppnådd, vil kunne føre til sammenbrudd hos motstanderen. For å paralysere og sjokkere motstanderens styrker og sjefer krever denne typen av operasjoner en god situasjonsforståelse i direkte kombinasjon med presisjonsild og hurtig manøver. I lineære operasjoner er grenser og manøver i forhold til andre egne styrker mer avgjørende. Her gjennomføres bekjempning av motstanderens styrker samordnet med naboavdelinger, og manøveren begrenses ofte av egne fremre linjer (FLOT – Forward Lines of Own Troops). Dersom JFC mangler nødvendig informasjon, og hans styrker er tallmessig underlegne sin motstander, vil han trolig anvende et slikt lineært operasjonsmønster. Doktrinen understreker videre at lineære og ikke-lineære operasjoner ikke ekskluderer hverandre, men at de gjerne anvendes i en gunstig kombinasjon. Egne styrker i forhold til motstanderen og terrenget i det aktuelle operasjonsområdet er faktorer som er avgjørende for hvilken tilnærming JFC velger i den enkelte situasjon.[49]

U.S. Air Force' operasjonsdoktrine AFDD 2-1

I sin innledning slår flydoktrinen fast at den i hovedsak skisserer retningslinjer for hvordan ulike luft og rombaserte våpensystemer skal anvendes innenfor hele spekteret av militære operasjoner, fra atom eller konvensjonell krig til MOOTW og operasjoner i USA. I tillegg redegjør den for hvordan sjefer fra U.S. Air Force skal planlegge og gjennomføre sine tildelte oppgaver som operative sjefer for forsvarsgrensvise, fellesoperative eller multinasjonale styrker.[50] På tilsvarende måte som FM 3-0 fokuserer denne doktrinen mest på hvordan forsvarsgrenens operative styrkesjef (JFACC) planlegger og gjennomfører sine operasjoner, men den har allikevel en klar innretning mot det operasjonelle nivå. Det er også verdt å merke seg at denne doktrinen ble utgitt 22. januar 2000, hvilket betyr at den er eldst av mine tre utvalgte doktriner, og at den også så dagens lys før terrorangrepene på USA i 2001. En annen interessant observasjon er at det på doktrinens fremside fremgår at publikasjonen er et komplement til *Joint Publication 3-0; Doctrine for Joint Operations*.[51] På tilsvarende måte som de to øvrige doktrinene fremholder AFDD 2-1 sin autoritative funksjon, men at militære

sjefer må tilpasse dens innhold og prinsipper til den gitte situasjon.[52]

Det er verdt å merke seg at doktrinen ikke fremfører en egen definisjon av begrepet fellesoperasjoner. Den nøyer seg med å skissere et mer overordnet syn på hva JFCs kampanje krever for at den skal lykkes. For å oppnå de fastsatte nasjonale og multinasjonale målsettinger hevder doktrinen at dagens militære operasjoner krever at luft-, land-, sjø-, rom- og spesialoperasjoner integreres, og at disse sammen med andre nasjonale og multinasjonale innsatser harmoniseres med diplomatiske, økonomiske og informasjonsmessige virkemidler.[53]

Innledningsvis definerer doktrinen begrepene funksjon (Function), effekt (Effect) og oppdrag (Mission). Under redegjørelsen av funksjonsbegrepet behandles de elementer som inngår i luftmakten. Disse er offensiv luftinnsatser (Counterair), offensive rominnsatser (Counterspace), offensive sjøinnsatser (Countersea), offensive bakkeinnsatser (Counterland), strategiske angrep (Strategic Attack) og offensive informasjonsinnsatser (Counterinformation). Alle disse innsatsene skal på sin måte muliggjøre oppnåelse av overlegenhet i alle dimensjoner. Hvordan disse vil anvendes avhenger imidlertid av situasjonen og hvilke effekter som skal oppnås. Om tiden tillater det vil eksempelvis offensive luftinnsatser innledningsvis benyttes for å oppnå effekten luftoverlegenhet, og offensive bakkeinnsatser for å oppnå effekten isolering på slagfeltet.[54] For å oppnå overlegenhet på havet anvendes luftstyrkene til å bekjempe motstanderens overflatefartøy og undervannsbåter, overvåkning av havområder og minelegging.[55] Videre definerer doktrinen offensive informasjonsoperasjoner som de tiltak som iverksettes for å etablere overlegenhet og kontroll i informasjonsdomenet. Slike tiltak kan f. eks være flyangrep mot motstanderens radarstasjoner og kommunikasjonsnoder, og innsatser med elektronisk krigsfly.[56]

Under punktet om asymmetrisk strategi behandler doktrinen også hva som kreves for å oppnå full overlegenhet i alle dimensjoner. Det fremkommer tydelig at doktrinen tar avstand fra den mer tradisjonelle måten å drive konvensjonell krigføring på, det vil si utmattelse og tilintetgjørelse, og heller ønsker å overgå til hva den kaller the New American Way of War. I denne formen for krigføring skal de amerikanske styrkene søke å benytte en mer asymmetrisk strategi, det vil si at overlegne militære innsatser fokuseres mot svakheter i motstanderens organisasjon, eller direkte angriper hans identifiserte tyngdepunkter. I denne sammenheng redegjør doktrinen for de elementer som den anser må omfattes av denne strategien.[57]

For det første er det et ønske at innsetting av egne styrker skal skje så sikkert og hurtig som mulig, og med riktig sammensetning og til rett tid. Derfor må JFC gjennomføre en analyse av operasjonsområdet før operasjonen igangsettes. Dette innebærer en systematisk gjennomgang av all innsamlet informasjon om mulige trusler og muligheter i forhold til nasjonale interesser, og hvordan det tildelte operasjonsområdet best kan utnyttes under gjennomføringen av operasjonen.

For det andre at innsetting og anvendelsen av egne styrker optimaliseres, og motstanderens muligheter tilsvarende reduseres. I dette må JFC i nødvendig grad søke å beherske det fysiske domenet og informasjonsdomenet. I praksis innebærer dette at egne styrker og forsyningslinjer sikres slik at JFC oppnår handlefrihet i forhold til innsetting, manøvrering og bekjempning av motstanderen, hvilket krever en rekke aktive tiltak for å sikre overlegenhet i luftrommet, på havet, i

det elektromagnetiske spekteret, og innenfor informasjonsdomenet.

For det tredje at egne styrker bringes i en fordelaktig posisjon i forhold til motstanderen i forkant av et slag eller trefning. Gjennom dette blir manøver en avgjørende faktor for å oppnå luftoverlegenhet. Dette innebærer hurtig innsetting av raske og mobile fellesoperative styrker for å distansere og utmanøvrere motstanderens tilsvarende styrker. Flystyrkenes hastighet, rekkevidde og fleksibilitet gjør dem således godt egnet for avgjørende manøvrer i forhold til motstanderen og den effekt JFC ønsker å oppnå.[58]

Doktrinen behandler ikke synkronisering og/eller integrering av manøver og interdiction i et eget punkt, men beskriver deler av fenomenet på ulike steder. Under gjennomgangen av begrepet Counter Air beskriver doktrinen hvilke ulike oppdrag luftstridskreftene kan tildeles. Et av disse er angrep mot bakkemål (Surface Attack). Dette innebærer luft-til-bakke-innsatser for å rive opp eller ødelegge utvalgte mål som for eksempel flybaser, flybunkere, drivstoff- og ammunisjonsdepoter, og C2-installasjoner.[59]

I samme avsnitt forklares også begrepet Counter Land. Dette omfatter alle de tiltak som flystyrkene iverksetter for å oppnå overlegenhet på bakken, gjennom å svekke eller ødelegge motstanderens bakkestyrker. Dette kan enten oppnås gjennom direkte eller indirekte støtte til egne bakkestyrker, eller gjennom å bekjempe bakkemål som på et senere tidspunkt kan påvirke gjennomføringen av bakkeoperasjonen. Slike innsatser har som oftest størst effekt dersom de kan settes inn på store avstander fra selve stridshandlingene og mot områder hvor motstanderen eksponerer sine sårbarheter. To av disse innsatsene blir i doktrinen omtalt som Air Interdiction og direkte flystøtte (CAS, Close Air Support).[60]

Air Interdiction defineres som den luftmanøveren som har til hensikt å ødelegge, rive opp, avlede eller forsinke motstanderens bakkepotensial før den kan benyttes effektivt mot egne styrker, eller på annen måte for å oppnå sine målsettinger. Slike innsatser blir enten gjennomført som en integrert del av en overordnet plan for *interdiction*, eller som en mer lokal innsats for å understøtte oppståtte behov hos egne bakkestyrker. Størst effekt oppnås når luftavskjæring integreres med innsatser på bakken.[61]

Direkte flystøtte omfatter alle innsatser fra luften som har til hensikt å direkte understøtte egne bakkestyrker. Da slike innsatser rettes mot mål som er i direkte kontakt med egne styrker, må disse nøye koordineres og integreres med ild og manøver på bakken. Selv om direkte flystøtte ikke er den mest effektive måten å utnytte luftmakten på, kan det i enkelte kritiske situasjoner være den som best gir ønsket effekt i målet. For at denne flystøtten skal bli så sikker og effektive som mulig, vil slike innsatser kontrolleres og ledes av spesialutdannet personell fra U.S. Air Force. Taktisk kontroll av direkte flystøtte ligger alltid hos luftkomponentsjefen, og ikke hos bakkekomponentsjefen.[62]

I den delen av doktrinen som beskriver gjennomføringen av operasjoner er det vanskelig å finne konkrete beskrivelse av hvordan synkronisering og/eller integrering av manøver og *interdiction* skal skje. Mye av utgangspunktet for hvordan en militær operasjon gjennomføres er i henhold til doktrinen targeting-prosessen. Resultatet av denne er en overordnet angrepsplan (MAAP – Master Air Attack Plan), hvor det fremkommer hvordan sammensetningen og bevæpning for de ulike flyinnsatsene skal organiseres. I denne sammenheng sier doktrinen at MAAP må tilpasses den rådende situasjonen på slagfeltet, og være så fleksibel at den muliggjør flystøtte

til bakke- og sjøstridskrefter. I forhold til de fastsatte målsettingene må gjennomføringen ikke kun basere seg på innsatser med fly og rombaserte systemer, men muliggjøre integrering av bakke- og spesialstyrker for å oppnå synergi.[63]

Doktrinen behandler ikke lineære og ikke-lineære operasjoner som et eget begrep. Imidlertid kan en tolke ut elementer av disse på ulike steder i teksten. Under redegjørelsen av offensive bakkeinnsatser fremkommer det at luftinnsatser enten skjer i direkte eller indirekte støtte til bakkestyrkene, eller gjennom angrep mot mål som på et senere tidspunkt kan påvirke egne styrker.[64] Videre beskriver doktrinen fenomenet avgjørende stopp (Decisive Halt). Her anvendes egne luftinnsatser for å stoppe motstanderens bakkestyrker før de når sine mål, for eksempel et bestemt terrengavsnitt. I prinsippet starter slike luftoffensiver på et tidlig tidspunkt, og kan ideelt gjennomføres i god tid før egne bakkestyrker blir innsatt i operasjonsområdet.[65] Selv om ikke dette er i direkte samsvar med den beskrivningen som gis i JP 3-0, så viser den noe av kompleksiteten i forholdet mellom pågående luft- og bakkeoperasjoner.

Under gjennomføringen av luftoperasjoner fokuserer doktrinen mye på hvilke kontrolltiltak som må iverksettes for å oppnå ønsket effekt og unngå unødvendige egne tap. Et viktig element i dette er et luftkontrollsystem (TACS – Theater Air Control System). Hensikten med dette systemet er å skape enhetlig kontroll over alle luft- og bakkeelementer som inngår i fly- og luftvernoperasjoner. I tillegg inngår ulike typer av sensorer, samvirkeoffiserer fra de andre komponentkommandoene og kommunikasjonssystemer.[66]

Når en sammenligner innholdet i de tre empiriske indikatorene i de utvalgte doktrinene, ser en at det er et visst samsvar. Først og fremst er det flere likheter mellom JP 3-0 og FM 3-0, om ikke på selve strukturen, så i innholdet i indikatorene. Om dette er resultat av at det er disse to som ligger nærmest hverandre i forhold til utgivelsestidspunktet er vanskelig å si, men at det har vært en viss grad av samvirke under utarbeidelsen er rimelig å anta. Imidlertid sier AFDD 2-1 på sin forside at doktrinen er et komplement til JP 3-0, noe som klart indikerer at U.S. Air Force har forstått denne doktrinens overordnede rolle i forhold til utarbeidelsen av sin egen doktrine. Allerede her kan en se spor av at den fellesoperative doktrinen har en autoritativ og styrende funksjon i forhold til de underordnede forsvarsgrensvise doktrinene.

Innenfor den første indikatoren (overlegenhet i alle dimensjoner) behandler JP 3-0 og AFDD 2-1 alle dimensjoner, det vil si land-, sjø-, luft-, rom-, elektromagnetisk- og informasjonsdomenet. Her fremkommer det at det er en klar sammenheng dem imellom, og at det må oppnås overlegenhet i alle dimensjoner for at JFC fullt ut skal lykkes under gjennomføringen av en fellesoperasjon. FM 3-0 på sin side behandler bare tre av disse, nemlig land-, informasjons- og teknologidomenet. Av dette ser en at U.S. Armys doktrine har gjort et selektivt utvalg, noe som trolig henger sammen med at det er i disse tre landstyrkene best kan bidra med effekter. I tillegg opererer denne doktrinen med teknologidomenet, et begrep som ingen av de andre to benytter. Går en derimot inn og studerer innholdet i dette begrepet ser en at det er mange likheter med det som i de andre to doktrinene blir omtalt som informasjons- og romdomenet.

Når det gjelder den andre indikatoren (synkronisering og/eller integrering av manøver og interdiction) finner vi også her noen likheter, men også noen nyanseforskjeller. For

det først peker alle tre på at prosessen med målutvelgelse er et viktig første skritt for å oppnå synkronisering mellom innsatser fra de ulike arenaene. Gjennom å involvere alle komponentkommandoene i denne prosessen kan JFC oppnå større forståelse for helheten, og samtidig sikre at alle nødvendige mål blir identifisert og prioritert. Et annet område som alle tre påpeker som viktig, er den effekten godt gjennomførte interdiction-operasjoner har for egne bakkestyrker. Om en studerer teksten nøye ser en allikevel at det er en liten forskjell på FM 3-0 og AFDD 2-1 på dette punktet. For U.S. Air Force er det et klart ønske at slike operasjoner kan gjennomføre før egne bakkestyrker ankommer, eller mot mål som ikke er i direkte kontakt med egne styrker. U.S. Army på sin side anser imidlertid at slike innsatser blir gjennomført i et mer direkte samvirke med pågående bakkeoperasjoner. I tillegg fokuserer FM 3-0 mye på hvordan operasjonsområdet må inndeles for at en slik integrering mellom de ulike komponentene skal bli så effektiv som mulig, mens AFDD 2-1 ikke ser dette som avgjørende for en effektiv gjennomføring. På dette området er det derfor størst samsvar mellom JP 3-0 og FM 3-0.

Det er nok allikevel under behandlingen av den siste indikatoren (lineære og ikke-lineære operasjoner) at vi ser de klareste forskjellene mellom de tre utvalgte doktrinene. Her er det langt på vei samsvar mellom JP 3-0 og FM 3-0, både når det gjelder selve innholdet i beskrivelsen og faktorens betydning for gjennomføringen av en fellesoperasjon. U.S. Air Force' doktrine behandler derimot ikke disse forholdene som egne punkter, og hva doktrinen mener om dette er derfor vanskelig å identifisere. Allikevel mener jeg å kunne tolke et ønske om et mer lineært operasjonskonsept i denne doktrinen, da doktrinen hevder at offensive luftinnsatser mot bakkemål ideelt bør skje i god tid før egne bakkestyrker kommer inn i operasjonsområdet og mot mål som ikke er i direkte kontakt med egne styrker. På denne måten unngår JFC at det oppstår unødvendige konflikter mellom egne fly- og bakkestyrker under gjennomføringen. De andre to doktrinene er på sin side mer opptatt av at JFC ut i fra den rådende situasjon skal kunne velge mellom lineære og ikke-lineære operasjonskonsepter.

Militære doktriner – et verktøy for ledelse? En analyse av Operation Iraqi Freedom

For å avklare i hvilken grad den fellesoperative doktrinen kan anses å være et verktøy for ledelse vil jeg i denne delen gjennomføre en analyse av OIF frem til Bagdad er tatt. Det er verdt å merke seg at analysen av OIF kun baserer seg på åpne kilder, og at disse i all hovedsak er skrevet i tidsrommet 2003–2007. Altså mer eller mindre parallelt med gjennomføringen eller forholdsvis kort tid etter at president Bush annonserte at krigen var over. Umiddelbart kan en tenke seg at jo lenger tiden går etter gjennomføringen av OIF, jo bedre og bredere vil omfanget av relevante kilder bli. Etter et relativt omfattende søk viser det seg imidlertid at interessen for å studere og evaluere den konvensjonelle angrepsoperasjonen inn mot Bagdad i 2003 avtar etter 2006/2007. Dette antar jeg henger sammen med den etterfølgende stabiliseringsoperasjonen, og den tilhørende brutale opprørskrigføring som koalisjonsstyrkene opplevde at tiltok i styrke fra 2004. Hvorfor bruke tid på å evaluere en krig de amerikanskledede koalisjonsstyrkene vant overlegent, når en heller kunne studere og "bryte ny mark" innenfor moderne opprørsbekjempning, der de

militært overlegne amerikanskledede koalisjonsstyrkene hadde store problemer med å slå ned tilsynelatende svake og uorganiserte opprørsgrupper de påfølgende 7-8 årene.

Operation Iraqi Freedom

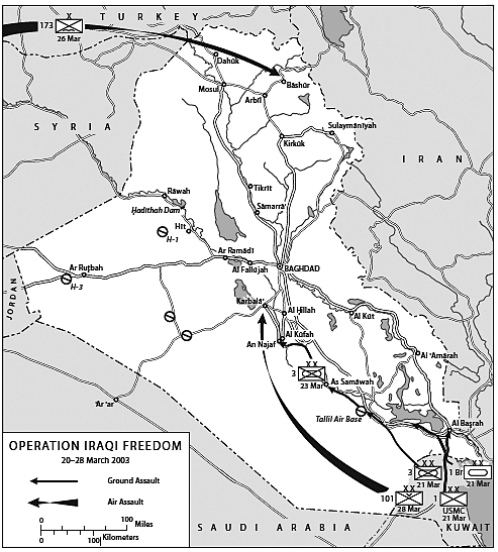

Kart nr. 1: Koalisjonens angrep i grovt frem til Bagdad faller[67]

Det er liten tvil om at koalisjonen i OIF umiddelbart søkte å oppnå overlegenhet i alle dimensjoner for å skape maksimal handlefrihet for egne styrker. Imidlertid viste det seg at koalisjonen også hadde andre hensikter med denne overlegenheten. Den 30. mars, det vil si 10 dager etter at bakkeangrepet startet, uttalte Commander-in-Chief CENTCOM General Tommy Franks at han hadde oppnådd en slik grad av overlegenhet i luften og på bakken at Saddam Hussein ikke lenger hadde mulighet for å anvende masseødeleggelsesvåpen mot sine naboland i vest.[68] På denne måten hadde Franks nå oppnådd hva han lovet president Bush under briefingen den 28. desember 2002, der presidenten klart hadde understreket viktigheten av at krigen ikke skulle utvikle seg til en regional storkonflikt.[69]

I store trekk foreskrev planen for OIF et parallelt angrep i flere dimensjoner, både i luften, på bakken og på havet. Tanken var at samordnede angrep fra flere ulike retninger tidlig ville føre til systemkollaps i Iraks politiske og militære ledelse, noe som igjen ville begrense de militære innsatsene i tid og omfang.[70] Jo tidligere koalisjonen kunne overgå til operasjonens fase IV, d v s stabilisering, jo større var sjansene for en tidlig normalisering av Irak.

Luftoverlegenhet

I sin bok *Operation Iraqi Freedom* beskriver Walter J. Boyne noen av de tiltakene som amerikanerne i en drøy 10-årsperiode gjennomførte for å forsvare Kuwait og Saudi-Arabia mot en eventuell ytterligere irakisk aggresjon. Disse tiltakene ble igangsatt allerede i forlengelsen av Golfkrigen i 1991. Foruten detaljert planlegging for å avskrekke, og om nødvendig militært forsvare disse landene, utførte amerikanske og britiske flystyrker detaljert kartlegging av de irakiske militære disposisjoner mens de håndhevet flyforbudssonene over Irak. For ytterligere å øke presset på Saddam Hussein i forkant av OIF, endret CENTCOM sine ROE (Rules of Engagement) for flyinnsatsene i flyforbudssonene, noe som igjen resulterte i at alliansen gjennomførte over 8 600 luftinnsatser mot irakiske luftforsvars- og C2-installasjoner i perioden juli 2002 til 19. mars 2003. Selv om flyinnsatsene i forkant av bakkeoffensiven i OIF ikke var like omfattende som i 1991, var resultatet av den strenge håndhevelsen av flyforbudssonene at koalisjonen i stor grad hadde skapt grunnlaget for å etablere luftoverlegenhet i de innledende fasene av OIF.[71]

Når koalisjonen i tillegg i timene før bakkeoperasjonen intensiverte anvendelsen av satellitter, UAV, ulike typer av etterretningsfly og presisjonsvåpen, ble resultatet at Irak ikke lenger rådde over kapasiteter som kunne utgjøre en reell trussel mot amerikanske og britiske fly i operasjonsområdet.[72] Spesielt viste det seg at det brede utvalget av UAV, over 10 typer med ulike kapasiteter, hadde stor effekt på koalisjonens operasjoner. Kombinasjonen av den høytflygende RQ-4A Global Hawk og den mer bakkenære Dragon Eye, sammen med andre ISR-enheter som for eksempel JSTAR,[73] ga JFC et nær sagt totalt bilde over alle irakiske forflytninger i operasjonsområdet.[74]

Som allerede nevnt var det mange eksperter, både militære og sivile, som i forkant av krigen hevdet at OIF ville bli innledet med omfattende luftinnsatser tilsvarende de verden var vitne til under Golfkrigen i 1991. Walter J. Boyne hevder i sin bok *Operation Iraqi Freedom* at dette ikke var nødvendig, ettersom de omfattende flyinnsatsene for å håndheve flyforbudssonene over Irak i over 10 år, av noen benevnt som Bleed and Weed, langt på vei hadde ødelagt det irakiske flyvåpenet og deres bakkebaserte luftforsvar.[75] I tillegg ønsket president George W. Bush så langt som mulig å unngå unødvendige utilsiktede ødeleggelser (Collateral Damage) og tap av sivile irakiske liv som slike omfattende flyoperasjoner normalt ville resultere i.[76]

For å understøtte bakkeoffensiven startet koalisjonens flystyrker sine angrep den 19. mars. Dette innebar at flystyrker som inngikk i *Operation Southern Watch*[77] intensiverte sine angrep mot viktige militære mål, i første rekke i det sørlige og vestre Irak for å skape luftoverlegenhet i disse områdene. I dette ble kommunikasjonsknutepunkter, mobile radarvarslingsanlegg, kommandoplasser og utskytningsinstallasjoner for luftforsvarssystemer, artilleriposisjoner og luftkontrollfasiliteter i Basra angrepet med presisjonsvåpen. Gjennom dette ble Iraks mulighet til å lede vesentlig redusert.[78]

Den 21. mars gjennomførte koalisjonen over 1 000 luftinnsatser mot ulike mål i Irak. I tillegg ble det avfyrt flere enn 400 Tomahawk fra amerikanske og britiske overflatefartøy og ubåter, og ca. 100 krysningsmissiler fra amerikanske bombefly.[79] I tillegg anvendte koalisjonen opp til 15 stk. UAV av typen RQ-I Predator for å overvåke spesielt utvalgte målområder i det sørlige Irak, en kapasitet som er et godt og nødvendig supplement til de øvrige flystyrkene.[80] Resultatet av de intensive luftinnsatsene i perioden fra 21.-23. mars ble at koalisjonen i stor grad hadde etablert luftoverlegenhet i stort sett hele operasjonsområdet. Et eksempel som godt illustrerer nytten av den oppnådde overlegenheten var bakkeangrepet inn i selve Bagdad, uoffisielt benevnt som *Thunder Run*. Under dekke av en total "luftparaply" kunne de amerikanske styrkene uhindret angripe endimensjonale irakiske styrker inn i hjertet av Bagdad.[81]

Overlegenhet på bakken

Under planleggingen av operasjonen ble det tidlig klart for general Franks at han hadde begrensede bakkestyrker i forhold til hva som tradisjonelt hadde blitt ansett som nødvendig for å gjennomføre operasjoner av denne størrelsesorden. For å kompensere for dette ble planen basert på at bakkekomponenten skulle angripe med stort tempo på to begrensede angrepsfronter. Målet var ikke å sikre alt tatt terreng på veien mot Bagdad, men i tilstrekkelig grad kontrollere viktige områder for å muliggjøre effektiv fremføring av logistikk til de fremre enhetene.

Når bakkeoperasjonen startet hadde koalisjonens bakkestyrker i lengre tid planlagt hvordan de skulle håndtere de mottiltak som

irakerne iverksatte mot angrepsoperasjonen inn mot Bagdad. I dette utnyttet de effektivt sine overlegne ISR-kapasiteter, sitt høye fremrykningstempo og store fleksibilitet.[82] I direkte kamper med irakiske bakkestyrker, både regulære og ikke-regulære, viste alle trefninger at koalisjonsstyrkene var sin irakiske motpart totalt overlegen innenfor alle elementer av bakkestriden. Spesielt ble effekten av de store forskjellene i teknologinivå på de ulike våpensystemene tydelig. I direkte trefninger mellom pansrede enheter viste spesielt koalisjonens stridsvogner sin totale overlegenhet både hva gjelder rekkevidde og treffsikkerhet. I tillegg demonstrerte koalisjonens bakkestyrker hvilken overlegenhet de hadde når det gjald utdanningsnivå, moral og grad av samtrening.

Overlegenhet på havet

Allerede fra operasjonens første dag kunne koalisjonen anvende havet som de ville, både for styrke- og materielltransport og for å bekjempe mål på land. Dette til tross for at deltagende styrker var redusert fra Golfkrigens 569 til 305 fartøy i OIF. Hovedårsaken til dette var innføring av nye bekjempningssystem, som f. eks MK 41 Vertical Launch System (VLS), noe som ga fartøyer som tidligere bare var utrustet for defensive oppgaver i en hangarfartøygruppe muligheten til å gjennomføre offensiv bekjempning på egen hånd. Tilsvarende våpenforbedringer var også utført på flere av de deltagende ubåtene. For å løse de logistiske problemene som ble identifisert under krigen i 1991, forbedret den amerikanske marinen på 1990-tallet sin strategiske transportkapasitet (Maritime Sealift Command). Spesielt var innføringen av 19 stk. Large Medium Speed Roll-on/Roll-off -fartøyer (LMSR) en stor forbedring, da hvert av disse har vesentlig forbedret lastekapasitet og fremrykningshastighet enn tilsvarende fartøyer i 1991.[83]

Gjennom hele OIF opererte koalisjonen uten større begrensninger med sine hangarfartøygrupper i den Persiske gulfen og i Middelhavet. Det eneste problemet som koalisjonens flåtestyrke stod overfor under operasjonen var den irakiske mineleggingen av innløpet til havnebyen Um Qasr i krigen innledende fase, og sporadiske forsøk på å utføre sabotasje mot oljeinstallasjoner utenfor det sørlige Irak. Først etter ca. en uke med intensiv minerydding var havnen i Um Qasr klarert, slik at den kunne ta i mot hjelpesendinger til det sterkt trengende irakiske folket.

Overlegenhet i rommet

Gjennom ubegrenset tilgang til satellitter hadde koalisjonen gjennom hele operasjonen et enormt overtak på sin irakiske motstander. Dette ble til det fulle demonstrert under de kraftige sandstormene som herjet i perioden 25.-27. mars. Under dekke av hva de irakiske militære trodde var et sikkert skjul mot koalisjonens rombaserte overvåkingssystem, fremrykket flere avdelinger fra Medina Divisjonen sørover for å stanse den amerikanske fremrykningen sør for Bagdad. Alle disse forflytningene ble umiddelbart fanget opp av satellittsystemet *Joint STARS* Moving Target Indicator (MTI). Identifiserte måldata ble deretter raskt overført til koalisjonens flystyrker som umiddelbart bekjempet med presisjonsvåpen (PGM – Precision-Guided Munitions). Ved hjelp av dette systemet demonstrerte koalisjonen at de var i stand til å angripe mer enn bare broer og andre statiske mål, noe som tydelig viste at krigføringsevnen var løftet opp på et nytt nivå i forhold til Golfkrigen i 1991.[84]

Overlegenhet i det elektromagnetiske spektret

Et direkte resultat av den oppnådde luftoverlegenheten var at koalisjonen i stor grad kunne regulere Iraks mulighet for å operere i det elektromagnetiske spekteret. Det vil si at de var i stand til å slå ut viktige kommunikasjonsknutepunkt dersom dette var ønskelig. Selv om dette var en positiv effekt av egen luftoverlegenhet, fikk vi allikevel i løpet av de to første dagene av luftoperasjonen demonstrert et av krigens flere dilemmaer. I den tro at de innledende luftinnsatsene mot sentrale deler av Bagdad skulle få Saddams regime til å gi opp, utsatte JFACC bekjempningen av flere viktige mål i og rundt Bagdad. Flere av disse var kommunikasjonsfasiliteter, både militære kommando- og kontrollknutepunkter og sivile radio- og TV- installasjoner. Dette resulterte i at regimet i Bagdad fortsatt hadde en viss muligheten til å kringkaste sin versjon av krigen ut til det irakiske folket. Denne muligheten ble først fratatt dem når de amerikanske styrkene inntok Bagdad.[85]

Det amerikanske overtaket innenfor C4ISR[86] var et resultat av mange års utvikling av i første rekke to svært avanserte og kostbare systemer. Den første delen muliggjorde fri flyt av nåtidinformasjon og etterretninger fra rombaserte enheter, kommando- og kontrollfly, kampfly, og bakkebaserte kontrollsentra ned til bakkeenheter og individuelle soldater. Via droner og andre UAV var koalisjonen i stand til å oppdage og identifisere fremrykkende irakiske enheter lenge før de var i stand til å angripe egne bakkestyrker. Det andre elementet i denne nye formen for informasjonskrigføring var å frata motstanderen evnen til å kommunisere på annen måte enn med ordonnanser. Dette oppnådde koalisjonen gjennom å presisjonsangripe utvalgte kommunikasjonsknutepunkter i prioriterte områder i Irak, samtidig som de i stor utstrekning anvendte elektronisk krigføring for å begrense de irakiske styrkenes mulighet til å benytte radio som kommunikasjonsmiddel.[87] På denne måten var de også i stand til å overvåke den irakiske radiotrafikken på utvalgte frekvensområder. Under angrepet mot Bagdad hadde de amerikanske bakkestyrkene god nytte av dette. Her fanget amerikansk etterretning opp radiotrafikk der de gjenværende delene av Den republikanske garden fikk i oppdrag å falle tilbake for et siste forsvar av Saddams regime. Responsen på denne ordren var svært begrenset, noe som indikerer at den langvarige bekjempningen av disse enhetene med luftinnsatser hadde gitt ønsket effekt.[88]

Informasjonsoverlegenhet

På mange måter gikk prosessen med å skape informasjonsoverlegenhet parallelt med de tidligere beskrevne tiltakene for å etablere luftoverlegenhet. Under hele perioden med håndhevelse av flyforbudssonene pågikk det en informasjonskampanje for å skape legitimitet for disse handlingene overfor det internasjonale samfunnet. Denne kampanjen ble betydelig intensivert for å støtte opp om de krav som USA og Storbritannia rettet mot Irak i FN i månedene før operasjonen ble iverksatt. At general Franks hadde stor tro på informasjonsoperasjoner ser vi av hans innledende tanker om operasjonskonsept for OIF. I hans bok *American Soldier* fremgår det at han allerede i september 2002 så for seg fem fronter for angrepet mot Bagdad. Disse er SOF styrker i vest for å hindre SCUD mot Israel, spesialstyrker i nord for å binde Iraks divisjoner på grensen til de kurdiske områdene, luftinnsatser mot tyngdepunktet Bagdad, landkomponentens hovedangrep fra sør og effektive informasjonsoperasjoner mot den irakiske politiske ledning og landets befolkning.[89]

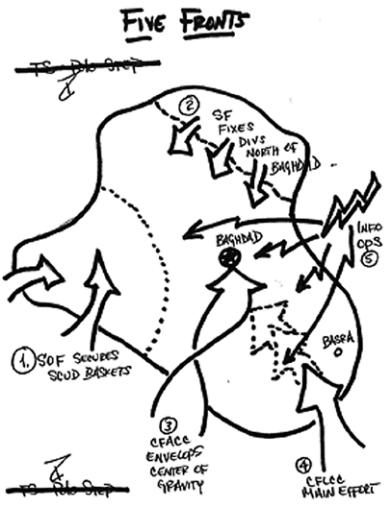

Figur 1: General Franks' Five Fronts-skisse.[90]

Som et direkte resultat av erfaringene fra Golfkrigen i 1991, hvor begrepet "CNN-effekten" ble introdusert, la CENTCOM stor vekt på medias rolle under gjennomføringen av OIF. I et forsøk på å styre media, d v s gi media mulighet til å rapportere direkte fra de virkelige hendelsene under gjennomføringen av operasjonen, og på denne måten unngå faktafeil, fikk stort sett alle avdelinger og større hovedkvarter med seg reportere (Embedded Media) som mer eller mindre direkte presenterte sine historier på TV, i radio og i ulike aviser og tidsskrifter. På denne måten fikk koalisjonens syn på hendelsesutviklingen bred dekning i spesielt vestlig media. Denne effekten ble ytterligere forsterket gjennom de daglige situasjonsbrifene i CENTCOMs fremskutte kommandoplass i leiren Camp As Sayliyah i Qatar. Her fikk medier fra alle verdens hjørner presentert CENTCOMs versjon av operasjonens viktigste hendelser. Under gjennomføringen av OIF ble derav brigader Vince Brooks et kjent ansikt på fjernsynsskjermen i rollen som CENTCOMs brifingsoffiser.

Et forhold som derimot viste seg vanskelig å kontrollere var de ulike irakiske motstandsgruppenes anvendelse av video og Internett som midler for å spre sitt budskap. Spesielt synlig ble dette når den arabiske TV-kanalen Al-Jazeera viste bilder av døde og tilfangetatte amerikanske soldater. På mange måter fremstod disse bildene som direkte motsatser til de bildene som ble presentert av koalisjonens Embedded Media. På den mer "myke" delen av informasjonskrigføringen, det vil si PSYOPS, benyttet koalisjonen andre midler. I et forsøk på å vinne det irakiske folkets Heart and Minds, og samtidig forhindre at lavere irakiske militære ledere tok i bruk MØV, anvendte koalisjonen utstrakt bruk av flygeblad, radiosendinger og andre PSYOPS-tiltak.[91]

Selv om doktrinene er enige om at JFC oppnår størst effekt av å samordne og integrere luftinnsatsene med den pågående manøveren på bakken, avdekket vi at AFDD 2-1 helst ser at luftinnsatsene gjennomføres mot mål som ikke direkte påvirker egne bakkestyrker, og mot områder som ikke krever inngående koordinering mellom de to komponentene. I lys av dette er det derfor interessant å observere general Franks grunnleggende tanker og syn om at krigføringen skal preges av en hurtig og fleksibel manøver, sammenkoblet med presis og dødbringende ild.[92] I dette fremhever han at CAS er nøkkelen til suksess, da denne skal bidra til at bakke- og luftoperasjonene fremstår som en helhet.[93]

Allerede i krigens innledende faser demonstrerte 5th Corps fremre enheter, brigadestridsgrupper (BCT – Brigade Combat Team) fra 3rd Infantry Division, hvordan de anvendte indirekte ild for å skape forutsetninger for egen videre manøver. Under angrepet mot byen Tallil, som ligger bare noen få mil fra grensen til Kuwait, anvendte de måldata fra forhåndsutplasserte spesialstyrker til å bekjempe militære mål med fly, kamphelikopter

og artilleri. Presisjonen og effektene av disse bekjempningene var langt bedre enn hva som var tilfellet under Golfkrigen i 1991. Så snart den indirekte ilden ble flyttet mot mål lengre inn på dypet av de irakiske grupperingene, angrep bakkestyrkene med stridsvogner og stormpanservogner mot de allerede sterkt reduserte irakiske stillingene.[94] En annen kapasitet som viste seg å være svært verdifull og effektiv var de amerikanske artillerilokaliseringsradarene. Når amerikanerne nærmet seg As Samawah ble de beskutt av irakisk artilleriposisjoner nord for byen. Allerede før artillerigranatene traff bakken var skytsenes posisjon lokalisert, og sekunder senere ble de bekjempet av svært effektivt amerikansk kontrabeskytende artilleri. Effekten av dette ble at mange hundre irakiske soldater la ned sine våpen, og at den videre fremrykningen mot An Najaf kunne fortsette.[95]

Den 24. mars så vi nok et eksempel på hvordan koalisjonen anvendte luftinnsatser for å avskjære og bekjempe irakiske styrker som på et senere tidspunkt kunne påvirke egen fremrykning på bakken. På denne dagen gjennomførte amerikanske fly mer enn 1 500 innsatser mot elementer av Den Republikanske Garden i områdene rundt byen Mosul, ca. 15 mil nord for Bagdad. Samtidig fremviste koalisjonsstyrkene en ny dimensjon i luftkrigen. Fra tidligere å stort sett bare bekjempe mål som var identifisert og prioritert på den fastsatte mållisten, overgikk de nå til å angripe mer oppdukkende mål. På denne dagen ble kun 200 av de totalt 800 innsatsene rettet mot forhåndsutpekte mål, og resten av angrepene ble rettet mot oppdukkende mål som ble utpekt og identifisert av ISR-elementer ute i operasjonsområdet.[96]

Et tilsvarende eksempel på en slik effektiv målbekjempelse så vi under kampene ved An Najaf. Her muliggjorde eksakt informasjon om en fremrykkende formasjon av irakiske stridsvogner og stormpanservogner fra ulike ISR-elementer en hurtig bekjempning med flystyrker. Resultatet av 4 stk. GPS-styrte bomber ble ca. 30 ødelagte kjøretøy og en oppløst avdeling som ikke lengre var i stand til å angripe de amerikanske styrkene.[97] Senere i stridighetene i denne byen viste de amerikanske styrkene andre gode eksempel på integrering av tung ild og manøver. Etter flere dager med sporadiske luftangrep mot byen slapp amerikanske bombefly den 1. april tre 2 000-punds bomber mot tre ulike motstandspunkter i byen. Umiddelbart etter angrep amerikanske stridsvogner støttet av angrepshelikopter inn i de sørlige delene av byen. Etter spredte kamper falt byen i amerikanske hender tidlig på ettermiddagen samme dag.[98]

Som tidligere nevnt ga det hurtige angrepstempoet på bakken begrensninger for gjennomføring av luftinnsatser mot irakiske mål som var eller ville kunne komme i kontakt med egne bakkestyrker. På denne måten ble behovet for synkronisering mellom manøver på bakken og avskjæringsild tydelig påvist. Et godt eksempel på en slik synkronisering fremviste de amerikanske styrkene i angrepet mot byen Karbala. Etter nesten 10 dager med hurtig fremrykning, og til tider intense kamper, måtte de fremre enhetene til 3rd Infantry Division gjennomføre en midlertidig stans. I hovedsak var dette et resultat av lange forsyningslinjer og behovet for å generere kampkraft før angrepet mot det forventede sterkt forsvarte Karbala-passet kunne iverksettes. I denne pausen i fremrykningen gjennomførte koalisjonens flystyrker angrepsinnsatser mot Medina Divisjonens ca. 200 stridsvogner, i tillegg til et ukjent antall stridskjøretøy i området mellom Karbala og Bagdad.[99] Gjennom dette skapte de gode forutsetninger for et videre gjennombruddsangrep mot Bagdad.

Et annet eksempel på en slik synkronisering og integrering av manøver og interdiction

ble demonstrert under 5th Corps angrep inn mot Bagdad. Her ble ilden fra korpsets eget artilleri, interdiction og CAS samordnet med angrepet på bakken.[100] Som tidligere nevnt skiftet luftoperasjonen i denne tidsperioden fokus, hvilket resulterer i at ca. 2/3 av flyinnsatsene ble anvendt for å understøtte bakkestyrkene. Resultatet ble at store deler av Den Republikanske Garden sørvest for Bagdad ble nøytralisert, og at det irakiske forsvaret inn mot Saddams internasjonale flyplass falt sammen.[101]

For å understøtte SOF-styrkenes innsatser i de vestre delene av Irak anvendte koalisjonen i stor utstrekning luftinnsatser på tilsvarende måte. Som et eksempel på dette viser Walter J. Boyne i sin bok *Operation Iraqi Freedom* hvordan luftinnsatser i form av CAS hjalp spesialenheter i forsvaret av demningen Haditha. Dersom irakerne hadde lykkes med å ødelegge denne demningen hadde de påfølgende oversvømmelsene i stor grad vanskeliggjort 5th Corps fremrykning i områdende rundt Karbala.[102]

Som det fremkom av den fellesoperative doktrinens beskrivelse innebærer ikke-lineær krigføring å gjennomføre parallelt pågående operasjoner langs mangesidige operasjonslinjer fra utvalgte baser. I denne formen for krigføring orienterer styrkene i forhold til sine fastsatte mål, og mindre i forhold til andre egne styrker. For å oppnå beskyttelse fokuserer disse selvstendige styrkene mer på situasjonsforståelse, mobilitet og egen handlefrihet enn styrkekonsentrasjon. Derfor blir C4I, mobilitet og innovative logistikkmetoder avgjørende for å lykkes med denne formen for krigføring.

Den 21. mars startet 3rd U.S. Infantry (Mechanized) Division sitt angrep mot Bagdad. Dette angrepets hastighet og store dybde overrasket mange, trolig også de irakiske militære, og innbefattet en koordinert fremføring av over 10 000 ulike stridskjøretøy.[103] General Franks beslutning om å angripe uten en lengre forutgående luftoperasjon var både djerv og korrekt. Sett ut i fra at stort sett hele verden forventet omfattende Shock and Awe-operasjoner med luftstyrker, kom den hurtige iverksettingen av bakkeinvasjonen overraskende på mange observatører verden over. Denne overraskelsen ble opprettholdt av bakkestyrkenes høye angrepstempo og store operasjonsdyp. Den samlede effekten av dette ble at koalisjonen kom innenfor det irakiske lederskapets beslutningssyklus.[104] Gjennom den påfølgende bakkeoffensiven frem til Bagdad viste koalisjonsstyrkene stor vilje og evne til å operere i et fragmentert og ikke-lineært stridsfelt. Spesielt synlig ble dette etter hvert som de fremre angrepsstyrkene kun åpnet den hurtigste fremrykningsveien mot Bagdad, og dermed unnlot å nedkjempe hardt forsvarte motstandslommer som på sikt kunne true de egne lange forsyningslinjene tilbake til Kuwait.

Et annet eksempel som påviser den ikke-lineære tankegangen hos general Franks, var hans innsetting av spesialstyrker og luftlandestyrker i de nordre delene av Irak. Hensikten med innsettingen av disse styrkene var å stabilisere de urolige kurdiskkontrollerte grenseområdene mot Tyrkia i nord, samtidig som de utgjorde en troverdig nordre trussel mot regimet i Bagdad.[105] For å understøtte disse styrkene, som var uten egen landbasert ildstøtte, anvendte JFC fly fra marinetyrkene i Middelhavet. Disse flyinnsatsene understøttet bakkestyrkene gjennom å angripe baseringsområder for bakke-til-luft missiler, artilleriposisjoner og irakiske militærforlegninger. Denne måten å understøtte langt utgående bakkeoperasjoner var på mange måter banebrytende, og ble muliggjort takket være utviklingen av avanserte kommando- og kontrollsystem, presisjonsvåpen og lufttankingskapasitet.[106]

Gjennom å anvende et ikke-lineært operasjonskonsept oppstod det imidlertid gjennom hele operasjonen flere tilfeller av Blue-on-Blue. Et eksempel på dette var når en A-10 Warthog angrep hva den antok var irakiske stridskjøretøy, men som viste seg å være to britiske stormpanservogner. Resultatet ble en drept britisk soldat.[107] Dette eksemplet illustrerer godt de utfordringer som et ikke-lineært stridsfelt gir de ulike aktørene. Under hele fremrykningen mot Bagdad var de fremre bakkestyrkene alltid i kontakt med irakiske styrker, både regulære og paramilitære styrker og Fedayeen. I dette hadde de alltid behov for CAS, noe som igjen økte sjansene for Blue-on-Blue. Etter hvert som striden nærmet seg Bagdad ble stridsfeltet mer og mer uoversiktlig, og faren for Blue-on-Blue tilsvarende større. Samtidig ble stridsfeltet klart mer fragmentert, i og med at angrepsstyrken etterlot seg flere større eller mindre motstandslommer som under hele operasjonen utførte angrep mot logistikkolonner og andre myke mål med liten sikring. Dette var slik JFC vurderte det en akseptabel risiko, da irakiske militære og andre motstandsgrupper i liten grad hadde våpensystemer som utgjorde en stor trussel mot koalisjonens styrker.

Konklusjon

Som jeg nevnte i min innledning er det flere forskere som de siste årene har behandlet militære doktriner som fenomen, og i dette sett på hvilken overordnet funksjon en doktrine kan ha for en militær organisasjon. Imidlertid er lite sagt om hvordan en konkret skal gå frem for å avdekke dette. Som et bidrag til forskning omkring militære doktriner og deres funksjon har jeg i denne artikkelen fremvist en vitenskapelig metode som muliggjør dette.

Som vi så er det sentrale utgangspunkt for endringsperspektivet i Høibacks modell at en doktrine skal skissere en ny innretning eller tenkning i forhold til en organisasjons gjeldende oppfatning. Altså at doktrinen gjennom sin autoritative posisjon og funksjon forteller hvilke nye tilnærminger og prinsipper organisasjonen skal etterleve. Hvordan overensstemmer så dette med innholdet i den amerikanske fellesoperative doktrinen som jeg har undersøkt?

Til tross for visse forskjeller i de tre doktrinenes struktur og innhold, er min konklusjon at den amerikanske fellesoperative doktrinen allikevel kan anses å være et verktøy for endring i henhold til Harald Høibacks doktrinemodell. Dette da doktrinen er sin autoritative posisjon bevisst, og at den i sitt innledende kapittel tydelig fastholder at dens prinsipper og tenkning omkring fellesoperasjoner skal gjennomsyre alle deler av den militære organisasjonen. Men det viktigste er allikevel at doktrinen tar et kraftig oppgjør med den tilnærmingen som lå til grunn for krigføring i 1991. Det vil si bort fra tankene om separering og synkronisering av de forsvarsgrensvise innsatsene, og over til en tilnærming som vektlegger tett integrering og helhetlig tenkning for å skape forbedret fellesoperativ synergi.

Enkelte vil nok kunne hevde at det ikke er relevant å undersøke den fellesoperative doktrinens eventuelle påvirkning på de to underordnede operasjonsdoktrinene i U.S. Army og U.S. Air Force – i og med at disse var utgitt noe før den overordnende doktrinen. Ut i fra min kjennskap til den amerikanske doktrineprosessen mener jeg at dette allikevel er et forhold som bør vies noe oppmerksomhet i min modell, da utviklingen av den fellesoperative doktrinen ikke er en isolert aktivitet på det operasjonelle nivå, men en aktivitet som pågår over flere år og som gjennomføres i tett dialog og interaksjon med representanter fra det underliggende taktiske

nivået. Av den grunn er det å forvente at de tanker som lå til grunn for innretningen av den fellesoperative doktrinen, i form av ulike høringsutkast, tilfløt det tilsvarende arbeidet med de underordnede taktiske doktrinene som ble gjennomført i samme tidsperiode.

Hva har så studien av den praktiske gjennomføringen vist meg? Som tidligere nevnt fremholder doktrinen tydelig sin autoritative funksjon, men at innhold alltid må tilpasses den gitte situasjon. Tanken er altså ikke at doktrinen skal forstås som en tvangstrøye, men heller som et teoretisk utgangspunkt for kreativ tenkning og innovasjon. Et godt eksempel på en slik tilnærming er hvordan general Franks i rollen som JFC ledet planleggingen og gjennomføringen av OIF. Helt fra starten av tok general Franks en svært aktiv og fremoverlent lederrolle, både i forhold til å implementere den fellesoperative tankegangen i egen stab og i de underlagte komponentkommandoene, hvordan planleggingen ble innrettet og gjennomført, og hvordan han utøvde ledelsen under gjennomføringen. Som jeg nevnte tidligere sier general Franks i sin bok at han så det som helt avgjørende at hans stab og sammensatte lederteam tidlig i planfasen begynte å tenke som et Joint Team. På denne måten oppnådde han at den fellesoperative tankegangen og innholdet i den fellesoperative doktrinen ble styrende for OIF.

Allikevel er det verdt å stille seg følgende spørsmål: Hvordan ville den fellesoperative tankegangen komme til uttrykk dersom vi hadde sett en JFC under OIF som var av samme støpning og like forsvarsgrensinnrettet som general Schwartzkopf? I forkant av Gulfkrigen i -91, hvor Powell-doktrinens «Overwhelming Force» var styrende, var Schwartzkopfs budskap at den enkelte forsvarsgren skulle komme med det beste den kunne mønstre ut i fra sitt gjeldende militærteoretiske og etiske grunnsyn, og uten at det ble lagt store restriksjoner på gjennomføringen fra det operasjonelle nivå.[108] En slik tilnærming står i sterk kontrast til de føringene som kom fra Donald H. Rumsfeld i forkant av at general Franks startet sin planlegging drøye 10 år senere. Nå var det ikke lenger Overwhelming Force som er ledeordet, men Overmatching Power. I dette skal en søke å utnytte overlegne teknologiske kapasiteter på en innovativ og uventet måte i forhold til sin motstander.[109] Dette synet ble flere ganger presisert av Donald H. Rumsfeld overfor general Franks under planleggingsprosessen for OIF. Med færre styrker, kortere tid til forberedelser og færre baser i Gulf-regionen, kunne general Franks som JFC ikke tillempe tilsvarende tankesett som under Golfkrigen i 1991.

Oppsummert vil jeg derfor hevde at det totalt sett er stor grad av samsvar mellom den tilnærming og de prinsipper som den fellesoperative doktrinen skisserer, og hvordan general Franks planla og gjennomførte OIF. Av dette vil jeg derfor hevde at den fellesoperative doktrinen kan anses å være et verktøy for ledelse i henhold til Høibacks doktrinemodell.

Etter å ha gjennomført denne analysen har jeg sett viktigheten av at visse forutsetninger er på plass for at en militær doktrine skal kunne virke i henhold til Harald Høibacks doktrinemodell. For det første må et lands militære ledelse tro på og etterleve doktrinens innretning og retningslinjer, og ved behov sanksjonere bevisste avvik fra disse. Dette gjelder ikke bare for hvordan doktrinene på de ulike nivåene samsvarer rent teoretisk, men i like stor grad i forhold til hvordan underordnede forsvarsgrensvise sjefer tilnærmer seg oppdragsløsningen under gjennomføringen av operasjoner. For det andre må selve doktrineprosessen organiseres slik at alle interessenter (forsvarsgrener og fellesinstitusjoner) blir involvert i utarbeidelsen, og at revideringen av en underordnet doktrine kommer i forlengelsen av at en overordnet

doktrine er utgitt. På denne måten sikrer en at hele den militære organisasjonen har et eierskap til innholdet, noe som igjen vil muliggjøre en raskere implementering.

I denne sammenheng vil jeg nevne at det ikke er rettferdig eller riktig å dra direkte likhetstegn mellom den amerikanske og den norske eller svenske doktrineprosessen. Til dette er størrelsen på USAs forsvar og tilhørende robuste stabsarbeidskraft for stor. USA som en militær stormakt har kapasitet til å organisere sin doktrinerevisjon som en helhetlig prosess, der alle forsvarsgrener og nivåer i organisasjonen er integrert og ansvarliggjort. I småstater som Norge og Sverige er rammebetingelsene for en slik revisjonsprosess vesentlig annerledes, og av dette må selve revisjonsarbeidet organiseres på en annen måte.

Ut i fra erfaringene fra den nylig gjennomførte revisjonen av den fellesoperative doktrinen i Norge (FFOD 2007), er det en kjensgjerning at den begrensede stabsarbeidskraften og til dels manglende muligheten til å delta blant Forsvarets ulike nivåer og avdelinger, langt på vei førte til at revisjonsarbeidet ble organisert som et tidsbegrenset prosjekt – et prosjekt som i stor grad ble ledet og gjennomført av det akademiske miljøet ved Forsvarets høgskole.[110] Dette stemmer godt overens med det som Kjell Inge Bjerga og Torunn Haaland sier om skrivingen av FFOD 2007.

Deres hovedkonklusjon er at utarbeidelsen i stor grad var overlatt til det akademiske skolemiljøet ved Forsvarets stabsskole, uten nevneverdig involvering fra de operative delene av Forsvarets organisasjon. Av dette ble doktrinen i første rekke et verktøy for utdanning og intern kommunikasjon, da den vektlegger militærteoretiske perspektiver fremfor retningslinjer og prinsipper for hvordan militære innsatser skal planlegges, gjennomføres og ledes.[111]

En slik oppfatning sammenfaller også godt med det som Glenn Hartikainen avdekket om svensk doktrinearbeid i sin C-uppsats ved Försvarshögskolan i 2008. Her konkluderer han med at den svenske doktrineutviklingsprosessen best kan betegnes som et prosjekt, da formaliserte oppdrag ikke i tilstrekkelig grad ble implementert og fulgt opp, og at støtteaktivitetene konseptutvikling, eksperimentering og erfaringshåndtering i liten grad bidro med input i arbeidet.[112] På denne bakgrunn vil jeg hevde at det kan være formålstjenlig at fremtidige revisjonsarbeideres ambisjonsnivå nøye avpasses til rådende rammevilkår og ressurstilgang i den forsvarsorganisasjon han eller hun tilhører.

Resultatene fra min begrensede studie viser, overraskende nok vil nok enkelte hevde, at militære doktriner kan være effektive styringsdokumenter, og ikke bare støvsamlere i offiserens bokhylle. Mine funn understøtter i så måte de som forfekter et funksjonelt og rasjonelt perspektiv på militære doktriners utarbeidelse og anvendelse. Imidlertid er det viktig å merke seg at jeg kun har undersøkt en operasjonell (fellesoperativ) doktrine, som i sin innretning løfter seg over forsvarsgrensvise perspektiver og behov. I videre studier og forskning omkring militære doktriner kan det derfor være interessant å undersøke om en slik rasjonell tilnærming også er gjeldende innenfor de forsvarsgrensvise doktrinene, der det er å anta at sterke særinteresser og kulturelle betingelser, både på militær og sivil side, i større grad påvirker innretning og innhold. I tillegg vil det være interessant å undersøke om min metodiske tilnærming, og tilhørende funn og slutninger, også er sammenfallende med doktrinestudier på andre nasjoner og deres doktriner.

Forfatteren er Oberstløytnant og hovedlærer ved Forsvarets høgskole i Oslo.

Noter

1. Høiback, Harald: "Militære doktriner" i Høiback, Harald og Ydstebø, Palle: *Krigens vitenskap: en innføring i militærteori*, Abstrakt forlag, Oslo 2012, s 396.
2. Det til tider anspente forholdet mellom de ulike forsvarsgrenene i USA blir blant annet belyst av Gordon, Michael R og general Trainer, Bernard E: *The Generals' War,* Little, Brown and Company, New York 1995 og i artikkelen av Meilinger, Phillip S: «Admirals Run Amok» i *Joint Forces Quarterly*, Issue 65, 2012.
3. Posen, Parry R: "Foreword: Military Doctrine and the Management of Uncertainty" i *Journal of Strategic Studies*, desember 2015.
4. Sentrale forskere som forfekter et slikt syn på militære doktriner er blant andre Posen, Barry R: "Foreword: Military Doctrine and the Management of Uncertainty" i *Journal of Strategic Studies*, desember 2015 og Høiback Harald: *On Justification of Military Doctrine: Past, Present, and Future*, University of Oslo, Oslo 2010 og "The Anatomy of doctrine and ways to keep it fit" i *Journal of Strategic Studies*, desember 2015.
5. Ångstrom, Jan og Widén, Jerker: "Religion or Reason? Exploiting Alternative Ways to Measure the Quality of Doctrine" i *Journal of Strategic Studies*, desember 2015.
6. Fremtredende forskere som forfekter et slikt syn er blant andre Kier, Elisabeth: "Culture and Military Doctrine: France between the Wars" i *International Security*, 19/4, våren 1995 og op cit, Ångstrom, Jan og Widén, Jerker, se not 5.
7. Sentrale forskere som forfekter et slikt syn er Avant, Deborah D: "The Institutional Sources of Military Doctrine: Hegemones in Peripheral War" i *International Studies Quarterly*, 37/4, 1993; Jensen, Benjamin: "Escaping the Iron Cage: The Institutional Foundations of FM 3-24 Counterinsurgency Doctrine" i *Journal of Strategic Studies*, desember 2015 og Zapfe, Martin: "Strategic Culture Shaping Allied Integration: The Bundeswehr and Joint Operational Doctrine" i *Journal of Strategic Studies*, desember 2015.
8. Allison, Graham og Zelikow, Philip: *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, Longman, New York 1999.
9. Høiback, Harald: *Understanding Military Doctrine*, Routledge, London, 2013, s 1-2.
10. *Doctrine for Joint Operations – Joint Publication 3-0,* United States Joint Forces Command, Joint Chiefs of Staff Norfolk, Virginia, 2001, Preface, s i.
11. Op cit, Høiback, Harald, se not 1, s 382-283.
12. Ibid, s 387.
13. Hughes, Wayne P: "The Power in Doctrine" i *Naval War College Review*, Vol. 48, No. 3, sommer 1995, s II.
14. Op cit, Høiback, Harald, se not 1, s 390-394.
15. Pope-Hennessy, Ladislaus Herbert Richard: "The Place of Doctrine in War", *The Edinburgh Review*, vol 215, nr 439, januari 1912, s 27, gjengitt i op cit, Høiback, Harald, se not 1, s 388.
16. Gole, Henry G: *General William E. Depuy: Preparing the Army for Modern War*, University Press of Kentucky, Lexington, KY 2008, s 264.
17. Op cit, Høiback, Harald, se not 1, s 388.
18. Ibid, s 395.
19. Ibid, s 395.
20. Ibid, s 396. Modellen blir på engelsk benevnt som *The Doctrinal Utility Span*.
21. I den amerikanske fellesoperative doktrinen defineres krigføringsnivåene som: «*The levels of war, from a doctrinal perspective, clarify the links between strategic objectives and tactical actions. Although there are no finite limits or boundaries between them, the three levels are strategic, operational, and tactical*», i op cit, *Doctrine for Joint Operations*, se not 10, s II-2.
22. I den amerikanske militære definerer funksjonsområder (*Joint Functions*) som: «*Related capabilities and activities grouped together to help joint force commanders synchronize, integrate, and direct joint operations. Functions that are common to joint operations at all levels of war fall into six basic groups — command and control, intelligence, fires, movement and maneuver, protection, and sustainment*», i *Joint Publication 1-02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated*, Department of Defense, Washington DC, 2010, s 196.
23. Med *autoritativ* forstår jeg i denne sammenheng «*(person/institusjon) som har myndighet på bakgrunn av faglig innsikt eller*

sakkunnskap», definisjon i *Bokmålordboka*, Universitetsforlaget, Oslo 1986, s 30.
24. Med *presedens* forstår jeg i denne sammenheng «*en avgjørelse som kan danne mønster for senere avgjørelser av lignende art*», definisjon i ibid, s 455.
25. Op cit, *Doctrine for Joint Operations,* se not 10, Preface s i.
26. Ibid, Preface, s i.
27. Ibid, s II-1.
28. Ibid, s II-11 – II-12.
29. Ibid, s VI-5 – VI-6.
30. Ibid, s VI-7 – VI-8.
31. Ibid, s VI-8 – VI-9.
32. Ibid, s VI-9 – VI-10.
33. «*Interdiction is an action to divert, disrupt, delay or destroy the enemy's surface military potential before it can be used effectively against friendly forces*», op cit, *Doctrine for Joint Operations,* se not 10, Glossary, s GL-10. I den videre redegjørelsen vil jeg benytte det engelske begrepet *interdiction*.
34. Ibid, s VI-13.
35. Ibid, s VI-13 – VI-16.
36. *Field Manual 3-0,* United States Army, Department of the Army, Washington DC 2001, s 1-3.
37. Ibid, s 2-20.
38. Ibid, s *Forward*.
39. Ibid, s 1-14.
40. Ibid, s 2-6.
41. Ibid, s 1-10 – 1-11.
42. Ibid, s 1-11.
43. Ibid, s 1-12.
44. Ibid, s 1-12 – 1-14.
45. Ibid, s 2-19 – 2-20.
46. Ibid, s 2-20.
47. Ibid, s 2-20 – 2-21.
48. Ibid, s 6-13.
49. Ibid, s 6-13.
50. *Air Warfare – Air Force Doctrine Document 2-1*, United States Air Force, USAF Chief of Staff, Washington DC 2000, s v-vi.
51. Ibid, forsiden.
52. Ibid, s V.
53. Ibid, s 1.
54. Ibid, s 5-7.
55. Ibid, s 13.
56. Ibid, s 13-14.
57. Ibid, s 3-4.
58. Ibid, s 5.
59. Ibid, s 9.
60. Ibid, s 10-11.
61. Ibid, s 11.
62. Ibid, s 11-12.
63. Ibid, s 53.
64. Ibid, s 10.
65. Ibid, s 31.
66. Ibid, s 54.
67. Kartet er hentet fra Carney, Stephen A: *Allied Participation in Operation Iraqi Freedom*, Center of Military History United States Army, Washington, DC 2011, s 10.
68. Boyne, Walter J: *Operation Iraqi Freedom*, Tom Doherty Associates, New York 2003, s 114.
69. Franks, Tommy: *American Soldier*, HarperCollins Publishers Inc, New York 2004, s 354.
70. Murray, Williamson og Scales, Robert H: *The Iraq War: A military history*, Belknap, London 2003, s 94.
71. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 38-39.
72. Op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 162-163. Se også Lambeth, Benjamin S: *The Unseen War*, Naval Institute Press, Annapolis 2013, s 65-68.
73. JSTAR står for *Joint Surveillance and Target Radar System*, og er en flybåren radar.
74. Op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 164.
75. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 54.
76. Ibid, s 56.
77. *Operation Southern Watch* er navnet på operasjonen for å håndheve flyforbudssonene over Irak i tiden etter 1991.
78. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 48.
79. Ibid, s 52.
80. Purdum, Todd S: *A time of our choosing*, Times Books, New York 2003, s 121.
81. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 142.
82. Op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 94-95.
83. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 58.
84. Ibid, s 95.
85. Op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 167-168.
86. C4ISR står for *Command*, *Control*, *Communication*, *Computers*, *Intelligence*, *Surveillance and Reconnaissance*, og er et samlebegrep for samordning og integreringen av alle enheter som inngår i et operativt ledelsessystem.
87. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 54.
88. Op cit, Purdum, Todd S, se not 80, s 191.
89. Op cit, Franks, Tommy, se not 69, s 396.
90. Ibid, s 396.
91. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 144.
92. Op cit, Franks, Tommy, se not 69, s 371.

93. Ibid, s 473.
94. Op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 99-100.
95. Ibid, s 103.
96. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 72-73 og op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 170-171.
97. Op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 172.
98. Op cit, Purdum, Todd S, se not 80, s 185.
99. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 113.
100. Ibid, s 128.
101. Op cit, Murray, Williamson og Scales, Robert H, se not 70, s 173-174.
102. Op cit, Boyne, Walter J, se not 68, s 130.
103. Ibid, s 50.
104. Ibid, s 56.
105. Ibid, s 115.
106. Ibid, s 128.
107. Ibid, s 112.
108. Op cit, Gordon, Michael R og general Trainer, Bernard E, se not 2, Preface, s xi.
109. Rumsfeld, Donald H: "Prepared Testimony by U.S. Secretary of Defence", The Senate Armed Services Committee, Washington, 2003, s 2, lastet ned fra: *http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/congress/rumsfeld_09july03.pdf*. (2014-02-24)
110. Slensvik, Thomas og Ydstebø, Palle: "The Norwegian Joint Operational Doctrine as a Case: Heritage, Content and Process" i *Journal of Strategic Studies*, desember 2015.
111. Bjerga, Kjell Inge og Haaland, Torunn Laugen: "Doctrinal innovation in a small state" i Adamsky, Dima og Bjerga, Kjell Inge: *Contemporary Military Innovation: Between anticipation and adaption,* Routledge, Abingdon 2012, s 99-100.
112. Hartikainen, Glenn: *Försvarsmaktens doktrinutveckling i går, i dag, i morgen*, Försvarshögskolan, Stockholm 2008, s 45-46.